

Het wezen en de zending van de Kerk

Een stadium op de weg naar een gemeenschappelijke verklaring

Faith and Order Paper 198

Wereldraad van Kerken, Genève

Inleiding

1. Vanaf het begin, en in het bijzonder tijdens de Eerste Wereldconferentie te Lausanne, Zwitserland (1972) identificeerde de beweging Geloof en Kerkorde de eenheid van de Kerk als de eigenste reden van haar bestaan. Zo stellen de reglementen van de Commissie voor Geloof en Kerkorde dat haar doel is:

de eenheid van de Kerk van Jezus Christus te verkondigen en de kerken op te roepen tot het doel van zichtbare eenheid in één geloof en één eucharistische broederschap, uitgedrukt in eredienst en in gemeenschappelijk leven in Christus, opdat de wereld gelove.¹

Sinds Amsterdam (1948) stond dit doel in het centrum van de Wereldraad van Kerken zelf. Bovendien heeft tijdens de algemene vergaderingen van de Wereldraad van Kerken de specifieke bijdrage van Geloof en Kerkorde erin bestaan een gemeenschappelijk verstaan van dit doel en van de wegen om het te realiseren te verdiepen. Een belangrijke bijdrage werd geleverd door de algemene vergadering van Canberra (1991) in de verklaring *The Church as Koinonia: Gift and Calling*.² Deze verklaring stelt dat koinonia zowel het fundament als de weg is om samen een leven in zichtbare eenheid te leiden. Dit werd herhaald in het thema van de Vijfde Wereldconferentie over Geloof en

Kerkorde, 'Naar koinonia in geloof, leven en getuigenis'. Het proces *Towards a Common Understanding and Vision of the Word Council of Churches*³ onderstreept opnieuw de gezamenlijke roeping van de kerken als het zoeken naar zichtbare eenheid.

2. Alle grote documenten van Geloof en Kerkorde dragen op de een of andere manier bij tot het verstaan van het wezen en de zending van de Kerk. Bovendien zijn *Doop, Eucharistie en Ambt*,⁴ *Confessing the One Faith: An Ecumenical Explication of the Apostolic Faith as it is Confessed in the Nicene-Constantinopolitan Creed (381)*,⁵ en *Church and World: the Unity of the Church and the Renewal of Human Community*,⁶ die naar de kerken gestuurd werden voor antwoord en receptie, manieren om in de kerken de imperatief van Christus' oproep tot zichtbare eenheid en de wezenlijke kenmerken van deze eenheid levend te houden. De recente studies van Geloof en Kerkorde zoals deze over doop, etnische identiteit, antro-

1. Faith and Order By-Laws, 3.1, in: Thomas F. Best (red.) *Faith and Order at the crossroads: Kuala Lumpur 2004: The Plenary Commission meeting*. Genève, wcc, 2005.

2. Michael Kinnamon & Brian E. Cope (eds.), *The Ecumenical Movement: an Anthology of Key Texts and Voices*, Genève, wcc, 1997, 124-125.

3. *Towards a Common Understanding and Vision of the wcc: A Policy Statement*, Genève, wcc, 1997.

4. *Faith and Order Paper 111*, Genève, wcc, 1982.

vervolg noten op blz. 88

pologie en hermeneutiek hebben een blijvend belang voor dit onderwerp. Ook de absolute centraliteit van ecclesiologie in de oecumenische beweging werd recent herbevestigd door de speciale commissie voor de participatie van de orthodoxe kerken in de WRK. In het laatste decennium heeft werk over ecclesiologie en ethiek (dat bijvoorbeeld de studies over racisme en de gemeenschap van vrouwen en mannen in de Kerk verderzette) bijgedragen tot het verstaan van onze gemeenschappelijke christelijke roeping in dienst van de mensheid en schepping. Op haar beurt ontvangt Geloof en Kerkorde voortdurend inzichten over de eenheid waartoe God ons roept vanuit de antwoorden van de kerken op haar studies, de resultaten van de bilaterale dialogen, het werk in andere domeinen van de Wereldraad van Kerken en vanuit reflectie over de ervaring van de verenigde en zich verenigende kerken.

A. Deze studie

3. Een studie over het wezen en het doel van de Kerk was sterk aanbevolen door de Vijfde Wereldconferentie over Geloof en Kerkorde in Santiago de Compostela, in Spanje (1993). Onder aanbeveling van deze studie noemde de permanente Commissie voor Geloof en Kerkorde de volgende redenen waarom deze oproep bijzonder actueel is:

- de tijd is rijp voor Geloof en Kerkorde om na te denken over de verschillende inzichten die haar eigen studies bieden voor een verstaan van het wezen en de zending van de Kerk;
- de gelegenheid is er voor Geloof en Kerkorde om gebruik te maken van de vruchten van het werk uit andere gebieden van de WRK en van de bilaterale theologische akkoorden;

- groei in gemeenschap wordt ervaren onder christenen op lokaal, nationaal en wereldvlak, niet het minst in de ervaring van verenigde en zich verenigende kerken;
- specifieke uitdagingen in vele regio's roepen christenen op zich samen te richten op wat het betekent om op die plaats de Kerk te zijn;
- de wereldsituatie vraagt en verdient een geloofwaardig getuigenis van eenheid in verscheidenheid die Gods gave voor de hele mensheid is;
- de ervaring van het *Doop-Eucharistie-Ambt*-proces en een toenemende belangstelling voor ecclesiologie in veel kerken verschaffen nieuwe inzichten omtrent het kerkverstaan van vele christenen;
- politieke veranderingen en uitdagingen in recente jaren veranderen aanzienlijk de context waarin vele kerken zich bevinden en bijgevolg hoe zij zichzelf trachten te verstaan.

4. De zoektocht naar zichtbare eenheid van de kerken gebeurt niet in een vacuüm, maar door welbepaalde christelijke gemeenschappen in specifieke en verschillende situaties. Daarom kan geen enkele tekst alles zeggen wat er te zeggen is over de Kerk. Geloof en Kerkorde nodigt kerken in verschillende delen van de wereld uit om deze studie te verrijken met geschikt regionaal materiaal om zo hun eigen gemeenschappen en kerkleden in staat te stellen om zich direct bezig te houden met thema's die hier noodzakelijkerwijs in vrij algemene termen uitgedrukt worden. De commissie moedigt in het bijzonder reflectie aan die stoelt op actuele verhalen van christelijk leven en getuigenis in verschillende delen van de wereld zodat zowel de particuliere als de universele kenmerken van de Kerk duidel-

5. *Faith and Order Paper 153 (nieuwe, herziene vierde druk)*, Genève, wcc, 1996.

6. *Faith and Order Paper 151 (herziene tweede druk)*, Genève, wcc, 1990.

lijker verstaan kunnen worden. Dit is bovendien belangrijk vanuit het perspectief van zending, dat één van de centrale thema's van deze studie is. Zending is geen abstractie, maar wordt beleefd in antwoord op de genade van God in zoverre God zijn Kerk zendt in gelovig getuigenis in de actuele situaties van elke samenleving. Terwijl menselijke nood universeel is, variëren de vormen die deze nood aanneemt. Voor sommigen overheerst de strijd tegen HIV/AIDS, voor anderen het vinden van een taal om de spirituele werkelijkheid uit te drukken in schijnbaar materialistische culturen. Voor sommigen zijn oorlog, armoede en onrechtvaardigheid de hoofdcontext van zending, voor anderen de relaties met andere religies. Voor sommigen is de kwestie spiritueel, voor anderen materieel gebrek. Om deze redenen probeert deze tekst alert te zijn voor de diversiteit van contexten. Tegelijkertijd tracht hij de kerken bepaalde gemeenschappelijke ecclesiologische perspectieven te bieden die praktische lokale reflectie kunnen aanmoedigen en zo de zoektocht naar christelijke eenheid in onderscheiden milieus dienen.

B. Doel en methode

5. Het doel van deze studie is uiteindelijk om uitdrukking te geven aan wat de kerken momenteel samen kunnen zeggen over het wezen en de zending van de Kerk en, binnen die overeenstemming, om de mate te onderzoeken waarin de overblijvende kerkscheidende kwesties overwonnen kunnen worden. Zo lijkt in het voorafgaande document *Doop, Eucharistie en Ambt* het proces te evolueren naar wat een 'convergentie'tekst genoemd zou kunnen worden. De voorliggende tekst wil het de kerken mogelijk maken om de eerste stappen te zetten

naar de erkenning van een convergentie die in een multilaterale context naar boven gekomen is.

6. De **hoofdttekst** vertegenwoordigt gemeenschappelijke perspectieven, die grotendeels het resultaat van het werk van de bilaterale en multilaterale discussies van de voorbije vijftig jaar en van de veranderde relaties tussen de kerken in die periode genoemd kunnen worden. Het **materiaal in de kaders** verkent terreinen waar verschillen blijven bestaan zowel binnen als tussen de kerken. Sommige van deze verschillen zullen door sommigen als uitdrukkingen van legitieme verscheidenheid gezien worden, door anderen als kerkscheidend. Terwijl de hoofdttekst de kerken uitnodigt om te ontdekken, of herontdekken, hoeveel zij in feite gemeenschappelijk hebben in hun verstaan van de Kerk, biedt de tekst in de kaders voor de kerken de gelegenheid om na te denken over de mate waarin hun verschillen kerkscheidend zijn. In het perspectief van groeiende convergenties leeft de hoop om kerken te helpen om in elkaar de Kerk van Jezus Christus te herkennen en ze aan te moedigen om stappen te zetten op de weg naar zichtbare eenheid.

7. De Commissie voor Geloof en Kerkorde nodigde kerken, commissies, theologische instituten, oecumenische raden en individuen uit om te reflecteren over de tekst *The Nature and Purpose of the Church: A Stage on the Way to a Common Statement*.⁷ Geloof en Kerkorde is diegenen dankbaar die op deze uitnodiging ingegaan zijn, maar is zich bewust dat de antwoorden niet helemaal representatief waren voor alle kerken. Niettemin hopen wij dat de vanuit de suggesties aangebrachte veranderingen duidelijk zullen zijn. Eén van de herhaalde suggesties was

7. *Faith and Order Paper 181*, Genève, WCC, 1998.

om de nadruk van de tekst op zending te versterken. Door deze verandering door te voeren in zowel de titel als de inhoud hebben wij geprobeerd te verzekeren dat deze veranderingen de continuïteit met het voorgaande werk bevestigen, maar ook om aan de nieuwe elementen van bezorgdheid tegemoet te komen.

C. De uitnodiging

8. In Gods voorzienigheid bestaat de Kerk niet voor zichzelf alleen, maar om dienstbaar te zijn in Gods verzoeningswerk en voor de lof en heerlijkheid van God. Het zelfverstaan van de kerk is essentieel voor haar eigen antwoord op haar roeping. Ondanks diversiteit van taal en theologie kan er wederzijds begrip groeien wanneer mensen bereid zijn om elkaar ruimte te gunnen om hun eigen taal te gebruiken om zichzelf te beschrijven. Bijvoorbeeld, participeren aan een raad van kerken impliceert niet dat alle leden alle andere leden als kerken beschouwen in dezelfde betekenis als waarin zij zichzelf beschouwen. Dergelijke hoffelijkheid is niet louter pragmatisch, maar kan bijdragen tot een spirituele ontmoeting tussen verschillende gemeenschappen waarin naarmate het vertrouwen groeit het mogelijk wordt om samen de theologische kwesties onder ogen te zien. Vandaar het cruciale belang van deze studie over het wezen en de zending van de Kerk.

In het licht van deze nieuwe herziene tekst vragen wij in het bijzonder aan de kerken om te antwoorden, op de volgens hen meest geschikte manier, op de volgende vragen:

- *Identificeert dit studiedocument correct onze gemeenschappelijke ecclesiologische overtuigingen, alsook de kwesties die ons blijven verdelen?*

- *Weerspiegelt dit studiedocument een beginnende convergentie over het wezen en de zending van de Kerk?*
- *Zijn er belangrijke kwesties waarin de belangen van uw kerk niet adequaat aangepakt zijn?*
- *Voor zover dit studiedocument een nuttig kader voor verdere ecclesiologische discussies tussen de kerken biedt:*
 - *Hoe kan dit studiedocument uw kerk helpen om, samen met andere kerken, concrete stappen naar eenheid te zetten?*
 - *Welke suggesties zou u doen voor de verdere ontwikkeling van deze tekst?*

I. De Kerk van de Drie-ene God

A. Het wezen van de Kerk

(I) DE KERK ALS EEN GAVE VAN GOD: SCHEPPING VAN HET WOORD EN VAN DE HEILIGE GEEST (CREATURA VERBI ET CREATURA SPIRITUS)

9. De Kerk wordt in het leven geroepen door de Vader “die de wereld zo lief had dat hij zijn enige Zoon heeft gegeven, opdat iedereen die in hem gelooft niet verloren gaat, maar eeuwig leven heeft” (Joh 3,16) en die de heilige Geest gezonden heeft om deze gelovigen tot de volledige waarheid te leiden door hen alles in herinnering te brengen wat Jezus geleerd heeft (vgl. Joh 14,26). De Kerk is dus de schepping van Gods Woord en van de heilige Geest. Zij behoort God toe, is Gods gave en kan niet door en voor zichzelf bestaan. Vanuit haar wezen is zij missionair, geroepen en gezonden om te dienen, als een instrument van het Woord en van de Geest, als een getuige van het Koninkrijk van God.

10. De Kerk vindt haar centrum en fundament in het Woord van God. Dit Woord heeft zich in de geschiedenis op verschillende manieren gemanifesteerd. "... het is het Woord van God dat vlees geworden is: Jezus Christus, mens geworden, gekruisigd en verrezen. Vervolgens is het het woord zoals het gesproken is in Gods geschiedenis met Gods volk en opgetekend in de Schriften van het Oude en het Nieuwe Testament als een getuigenis van Jezus Christus. Ten derde is het het woord zoals het gehoord en verkondigd wordt in de prediking, het getuigenis en het handelen van de Kerk."⁸ De Kerk is de gemeenschap van hen die, door middel van hun ontmoeting met het Woord, in een levende relatie met God staan, die tot hen spreekt en hun vertrouwvol antwoord oproept; het is de gemeenschap van de gelovigen. Dit is de gemeenschappelijke roeping van iedere christen en wordt bij uitstek duidelijk gemaakt door het gelovige wederwoord van Maria aan de engel van de aankondiging: "De Heer wil ik dienen: laat er met mij gebeuren wat u hebt gezegd" (Lc 1,38). Daarom wordt Maria vaak beschouwd als een symbool van de Kerk en van de individuele christen, geroepen om Jezus' "broer en zuster en moeder" te zijn door de wil van zijn Vader in de hemel te doen (vgl. Mt 12,50). Zo is de Kerk de schepping van Gods Woord (creatura Verbi), het evangelie dat, als een levende stem, de Kerk scheidt en voedt doorheen de tijden. Dit goddelijke Woord wordt betuigd en gehoord doorheen de Schrift. Van het Woord, dat mens geworden is in Jezus Christus, wordt getuigd door de Kerk, en het wordt verkondigd in prediking, sacramenten en dienstwerk (vgl. Mt 28,19-20; Lc 1,2; Hnd 1,8; 1Kor 15,1-11).

11. Geloof, dat opgeroepen wordt door het Woord van God, wordt tot stand gebracht door de werking van de heilige Geest (vgl. 1Kor 12,3). Volgens de Schrift zijn het Woord en de Geest niet te scheiden. Als de gemeenschap van de gelovigen is de Kerk daarom ook de schepping van de heilige Geest (creatura Spiritus). Net als in het leven van Christus was de heilige Geest werkzaam vanaf de conceptie van Jezus doorheen het Paasmysterie en blijft ook nu de Geest van de verrezen Heer. Dus ook in het leven van de Kerk formeert de Geest Christus in gelovigen en in hun gemeenschap. De Geest neemt mensen op in het lichaam van Christus doorheen geloof en doopsel, verlevendigt en versterkt hen als het lichaam van Christus dat gevoed en ondersteund wordt in de maaltijd van de Heer, en leidt hen tot de volle vervulling van hun roeping.

12. Als schepping van Gods eigen Woord en Geest is de Kerk één, heilig, katholiek en apostolisch. Deze wezenlijke kenmerken vloeien voort uit en tonen de afhankelijkheid van de Kerk van God. De Kerk is één omdat God de ene Schepper en Verlosser is (vgl. Joh 17,11; Ef 4,1-6), die door Woord en Geest de Kerk aan zich bindt, en haar tot een voorsmaak en instrument maakt voor de verlossing van al het geschapene. De Kerk is heilig omdat God de Heilige is (vgl. Js 6,3; Lev 11,44-45) die zijn Zoon Jezus Christus gezonden heeft om alle onheiligheid te overwinnen en om mensen op te roepen barmhartig te worden zoals zijn Vader (vgl. Lc 6,36). De Kerk is katholiek omdat God de volheid van leven is "die wil dat alle mensen worden gered en de waarheid leren kennen" (1Tim 2,4), en die zijn volk tot plaats en instrument maakt van zijn reddende en levengevende aanwezigheid, de gemeen-

8. Zie § 96 van *Towards a Common Understanding of the Church* (Reformed-Roman Catholic Dialogue), in Jeffrey Gros, Harding Meyer and William G. Rusch (eds.) *Growth in Agreement II: Reports and Agreed Statements of Ecumenical Conversations on a World Level, 1982-1998*, Genève-Grand Rapids, WCC-Eerdmans, 2000, 802.

schap “waarin, in alle tijden, de heilige Geest de gelovigen laat deelnemen in Christus’ leven en redding, ongeacht hun geslacht, ras of sociale positie”.⁹ Zij is apostolisch omdat het Woord van God, gezonden door de Vader, de Kerk schept en draagt. Dit woord van God hebben wij leren kennen doorheen het evangelie, waarvan de apostelen op primaire en normatieve wijze getuigenis hebben afgelegd (vgl. Ef 2,20; Apk 21,14). Het maakt de gemeenschap van de gelovigen tot een gemeenschap die leeft in en verantwoordelijk is voor de opvolging van de apost-

olische waarheid die uitgedrukt wordt in geloof en leven doorheen de tijden.

13. De Kerk is niet louter de som van individuele gelovigen in gemeenschap met God, noch allereerst de onderlinge gemeenschap van individuele gelovigen onder elkaar. Zij is hun gemeenschappelijk deelnemen in het leven van God (vgl. 2Pe 1,4), die als Drie-eenheid de bron en het brandpunt van alle gemeenschap is. Zo is de Kerk zowel een goddelijke als een menselijke werkelijkheid.

De institutionele dimensie van de Kerk en het werk van de heilige Geest

Alle kerken zijn het erover eens dat God de Kerk schept en haar door de heilige Geest aan zich bindt door middel van de levende stem van het evangelie dat verkondigd wordt in de prediking en in de sacrament. Zij hebben niettemin verschillende overtuigingen wanneer het gaat over:

(a) of de prediking en de sacramenten het middel zijn, of gewoonweg getuigen van de werking van de Geest doorheen het goddelijke Woord, die tot stand komt in een onmiddellijke innerlijke handeling in het hart van de gelovigen;

(b) de institutionele implicaties en vooronderstellingen van het feit dat de Kerk creatura Verbi is: voor sommigen is het gewijde ambt, in het bijzonder het bisschopsambt, het effectieve middel, voor sommigen een waarborg voor de aanwezigheid van de waarheid en de kracht van het Woord en de Geest van God in de Kerk; voor anderen sluit het feit dat

het gewijde ambt alsook het getuigenis van alle gelovigen onderhevig zijn aan vergissing en zonde dergelijk oordeel uit, vermits de kracht en de betrouwbaarheid van Gods waarheid gegrond zijn in de soevereiniteit van zijn Woord en Geest die werkt doorheen – maar indien nodig ook tegen – de gegeven institutionele structuren van de Kerk;

(c) het theologisch belang van de institutionele continuïteit, in het bijzonder de continuïteit in het bisschopsambt: terwijl voor sommige kerken dergelijke institutionele continuïteit het noodzakelijke middel en de waarborg is voor de continuïteit van de Kerk in het apostolisch geloof, wordt voor anderen de continuïteit in het apostolisch geloof, onder bepaalde omstandigheden, bewaard ondanks – en zelfs doorheen – de breuk in de institutionele continuïteit.

Het is de taak van verder theologisch werk om na te gaan of deze verschilpunten werkelijke meningsverschillen zijn of slechts verschillen in nadruk die met elkaar te verzoenen zijn.

9. *Het ene geloof: een oecumenische uitleg van de geloofsbelijdenis van Nicea (381)*, Zoetermeer, De Horstink, 1995, §240.

(II) BIJBELSE INZICHTEN

14. De Almachtige God die de Kerk in het leven roept en haar met zichzelf verbindt doorheen zijn Woord en de heilige Geest, is de Drie-ene God, Vader, Zoon en heilige Geest. De Kerk is op een bijzondere wijze verbonden met elk van deze goddelijke 'Personen'. Deze relaties werpen licht op verschillende dimensies van het leven van de Kerk.

15. Veel inzichten aangaande het wezen en de zending van de Kerk zijn aanwezig in de Schrift, zonder een systematische ecclesiologie te bieden. Het bijbelse verstaan dat de voorliggende tekst beheerst, is gebaseerd op de gemeenschappelijke overtuiging dat de Schrift normatief is en daarom een uitzonderlijk geprivilegieerde bron verschaft voor het verstaan van het wezen en de zending van de Kerk. Daaropvolgende reflectie moet zich steeds bezighouden en overeenstemmen met wat de bijbel leert. De wisselwerking tussen verschillende soorten materiaal – verhalen van het geloof van de vroege gemeenschappen, evidenties met betrekking tot hun eredienst en hun praktijk van navolging, aanduidingen van de verschillende rollen van dienstbaarheid en leiderschap, ten slotte, beelden en metaforen om het wezen van de gemeenschap uit te drukken – alle leveren ze bronnen voor de ontwikkeling van een bijbels verstaan van de Kerk. Ook ligt er een rijke te verkennen bron in de interpretatie van de Schrift doorheen de geschiedenis. Dezelfde heilige Geest die de vroegste gemeenschappen inspireerde, leidt de volgelingen van Jezus in elke tijd en op elke plaats in hun streven om trouw te zijn aan het evangelie. Dit is wat verstaan wordt onder de levende traditie van de Kerk.

16. Het is essentieel om de grote verscheidenheid te erkennen aan inzichten omtrent het wezen en de zending van de Kerk die men kan vinden in de verschillende boeken van het Nieuwe Testament en in hun interpretatie in de latere geschiedenis. Verscheidenheid blijkt geen toeval in het leven van de christelijke gemeenschap, maar een aspect van haar katholiciteit, een eigenschap die weerspiegelt dat het tot het plan van de Vader behoort dat het verhaal van redding in Christus zich incarneert. Diversiteit is dus een gave van God aan de Kerk.¹⁰ Niet alleen gebruiken diverse passages in het Nieuwe Testament het meervoud "kerken" om aan te geven dat er een verscheidenheid van lokale kerken bestaat (vgl. Hnd 15,41; Rom 16,16; 1Kor 4,17; 7,17; 11,16; 16,1.19; 2Kor 8,11; Gal 1,2; 1Tes 2,14), zonder daarbij de overtuiging te loochenen dat Christus' lichaam één is (Ef 4,4), maar men vindt eveneens verscheidenheid in de ecclesiologische thema's en inzichten in afzonderlijke bijbelboeken. De inclusie van dergelijke pluraliteit in de ene canon van het Nieuwe Testament getuigt van de compatibiliteit van eenheid en verscheidenheid. Inderdaad, de discussie van het ene lichaam met vele ledematen (vgl. 1Kor 12-14) suggereert dat eenheid slechts mogelijk is doorheen de juiste ordening van de diverse gaven van de Drie-ene God.

17. Om recht te doen aan de gevarieerde bijbelse inzichten met betrekking tot het wezen en de zending van de Kerk zijn verschillende benaderingen noodzakelijk. Vier onder hen – 'volk van God', 'lichaam van Christus', 'tempel van de heilige Geest' en koinonia – werden uitgekozen om verder te becommentariëren, omdat zij samen de nieuwtestamentische visie op de Kerk in relatie tot de Drie-ene God

10. Zie Report of Section II, in: Thomas F. Best and Gunther Gas-smann (ed.) *On the Way to Fuller Koinonia: Official Report of the 5th World Conference on Faith and Order, Santiago de Compostela, 1993*. Genève, WCC, 1994, §13-22.

verhelderen. Een volledig afgeronde benadering van het mysterie van de Kerk vereist het gebruik en de interactie van alle bijbelse beelden en inzichten (behalve de reeds genoemde, 'wijnstok', 'kudde', 'bruid', 'gezin' en 'verbondsgemeenschap'), die elk iets vitaals bijbrengen aan ons verstaan. Deze beelden wegen tegen elkaar op en compenseren elkaars beperkingen. Aangezien elk beeld uit een bepaalde culturele context stamt, suggereren ze zowel tekortkomingen als mogelijkheden. Deze tekst tracht zich te verhouden tot de Schrift als geheel, en wil niet de ene passage tegen de andere uitspelen, maar probeert steeds recht te doen aan de totaliteit van het bijbelse getuigenis.

(a) De Kerk als volk van God

18. In de roeping van Abraham koos God zich een heilig volk uit. Het in herinnering brengen van deze uitverkiezing en roeping vond herhaaldelijk uitdrukking in de woorden van de profeten: "Ik zal hun God zijn en zij zullen mijn volk zijn" (Jr 31,33; Ez 37,27; herhaald in 2Kor 6,16; Heb 8,10). Doorheen het Woord (*dabhar*) en de Geest (*rû'ah*) vormde God zich één van de volkeren tot dienstknecht voor het heil van allen (vgl. Js 49,1-6). De uitverkiezing van Israël markeerde een beslissend moment in de zich ontvouwende realisatie van het heilsplan. Het verbond tussen God en zijn volk bracht vele zaken mee, bijvoorbeeld de Torah, het land en de gemeenschappelijke eredienst, alsook de oproep om rechtvaardig te handelen en de waarheid te spreken. Tegelijk was het verbond ook duidelijk een relatie van gemeenschap (vgl. Hos 2; Ez 16). Maar het is ook een genadegave, een dynamische impuls tot gemeenschap die duidelijk is doorheen de geschiedenis van het volk Israël, ook wanneer de gemeenschap

het verbond breekt. In het licht van de dienst, het onderricht, de dood en verrijzenis van Jezus en het zenden van de heilige Geest op Pinksteren gelooft de christelijke gemeenschap dat God zijn Zoon gezonden heeft om aan iedere persoon de mogelijkheid tot gemeenschap met anderen en met God te brengen, om zo de gave van God voor de hele wereld te duidelijk te maken. Er is een authentieke nieuwigheid in het verbond dat begonnen werd door Christus. Niettemin, als "het Israël van God" (Gal 6,16), blijft de Kerk op een mysterieuze manier verbonden met het joodse volk, op dezelfde manier zoals een tak geënt is op de rijke wortel van een olijfbom (vgl. Rom 11,11-36).

19. In het Oude Testament is het volk Israël een pelgrimsvolk onderweg naar de vervulling van de belofte dat in Abraham alle volkeren van de aarde gezegend zullen worden. In Christus wordt deze belofte vervuld wanneer op het kruis de scheidsmuur tussen jood en heiden neergehaald wordt (vgl. Ef 2,14). De Kerk, die zowel jood als heiden omhelst, is een "uitverkoren geslacht, een koninkrijk van priesters, een heilige natie", "Gods volk" (1Pe 2,9-10), een gemeenschap van profeten. Terwijl zij het unieke priesterschap van Jezus Christus erkennen wiens ene offer het nieuwe verbond instelt (vgl. Heb 9,15), zijn christenen geroepen om met hun leven uit te drukken dat zij een "koninkrijk van priesters" en "heilige natie" genoemd zijn. In Christus die zichzelf gegeven heeft, bieden christenen hun hele zijn aan "als een levend, heilig en God welgevallig offer, want dat is de ware eredienst voor u" (Rom 12,1). Elk lid participeert aan het priesterschap van de hele Kerk. Niemand oefent dit priesterschap uit los van het unieke priesterschap van Christus, noch afgezonderd van de andere

leden van het lichaam. Als een profetisch en koninklijk volk trachten christenen te getuigen van de wil van God en invloed te hebben op de loop van de gebeurtenissen in de wereld. Doorheen de eeuwen zet de Kerk van God haar pelgrimstocht voort naar de eeuwige rust die haar wacht (vgl. Heb 4,9-11). Het is een profetisch teken van de vervulling die God tot stand zal brengen door Christus in de kracht van de Geest.

(b) De Kerk als het Lichaam van Christus

20. Volgens het plan van God zijn zij “die eertijds veraf waren, dichtbij gekomen door het bloed van Christus. Want hij is onze vrede” (Ef 2,13-14). Hij overwon de vijandschap tussen jood en heiden door beiden in één lichaam met God te verzoenen door het kruis (vgl. Ef 2,16). Dit lichaam is het lichaam van Christus, dat de Kerk is (vgl. Ef 1,23). Christus is het blijvende hoofd van zijn lichaam en tegelijkertijd degene die er, door de aanwezigheid van de Geest, leven aan geeft. Hij die het lichaam reinigt en heiligt (vgl. Ef 5,26) is ook degene in wie “we samen één lichaam zijn” (Rom 12,5; vgl. 1Kor 12,12). Het nieuwtestamentische beeld van het lichaam van Christus sluit deze twee dimensies in. De ene wordt uitgedrukt in de eerste Korintiërsbrief en in de Romeinenbrief, de andere wordt ontwikkeld in de brief aan de Efeziërs.

21. Het is doorheen geloof en doopsel dat mensen ledematen van Christus in de heilige Geest worden (vgl. 1Kor 12,3-13). Doorheen de maaltijd van de Heer wordt hun deelname aan dit lichaam steeds weer hernieuwd (vgl. 1Kor 10,16). Het is dezelfde heilige Geest die de veelvuldige gaven aan de ledematen van het lichaam schenkt (vgl. 1Kor 12,4; 7-11) en hun eenheid teweegbrengt (vgl. 1Kor 12,12).

De verscheidenheid en specifieke aard van deze gaven verrijken het leven van de Kerk en maken een beter antwoord mogelijk op haar roeping om dienaar van de Heer te zijn en een effectief teken dat door God gebruikt wordt om het Koninkrijk in de wereld te bevorderen. Zodoende heeft het beeld van het “lichaam van Christus”, hoewel het expliciet en primair verwijst naar de christologische dimensie van de Kerk, tegelijkertijd diepgaande pneumatologische implicaties.

(c) De Kerk als tempel van de heilige Geest

22. Verwijzingen naar de constitutieve relatie tussen Kerk en heilige Geest worden aangetroffen in het hele nieuwtestamentische getuigenis. Terwijl er geen expliciet beeld is voor deze relatie, is het verhaal van de nederdaling van de vurige tongen op de leerlingen die bijeen zijn in de bovensaal op de morgen van Pinksteren (vgl. Hnd 2,1-4) een levendig voorbeeld. De nieuwtestamentische beeldspraak die deze relatie het dichtst benadert is deze van “tempel” en “huis”. Dit is zo omdat de relatie van de Geest tot de Kerk er één is van inwonen, van leven geven van binnenuit. De heilige Geest verlevendigt zo de gemeenschap dat zij een heraut wordt van, en een instrument voor, die algemene transformatie van de hele kosmos waarnaar de hele schepping hunkert (vgl. Rom 8,22-23), de nieuwe hemel en de nieuwe aarde (vgl. Apk 21,1).

23. Steunend op het fundament van de apostelen en de profeten is de Kerk Gods familie, een heilige tempel waarin de heilige Geest leeft en werkzaam is. Door de kracht van de heilige Geest groeien gelovigen uit tot “een heilige tempel in de Heer” (Ef 2,21-22), tot een “geestelijk

huis" (1Pe 2,5). Vervuld van de heilige Geest getuigen (vgl. Hnd 1,8), bidden, beminnen, werken en dienen zij in de kracht van de Geest, en leiden zij een leven dat hun roeping waardig is, vol ijver om de eenheid van de Geest te behouden door de band van de vrede (vgl. Ef 4,1-3).

(d) De Kerk als koinonia/gemeenschap

24. De bijbelse notie 'koinonia' is centraal komen te staan in de zoektocht naar een gemeenschappelijk verstaan van het wezen van de Kerk en haar zichtbare eenheid. De term 'koinonia' (gemeenschap, participatie, broederschap, delen) is niet alleen in het Nieuwe Testament te vinden, maar ook in latere periodes, in het bijzonder in geschriften over de kerk uit de patristiek en Reformatie. Hoewel de term in sommige tijden grotendeels in onbruik raakte, wordt hij vandaag weer opgeëist als een sleutel om het wezen en de zending van de Kerk te verstaan. Omwille van zijn rijke betekenis is hij ook oecumenisch nuttig om de diverse vormen en mate van gemeenschap te waarderen waarin de Kerken zich reeds verheugen.

25. De relatie tussen God, de mensheid en de hele schepping is een fundamenteel thema in de Schrift. In het scheppingsverhaal worden man en vrouw naar Gods beeld gevormd. Zij bezitten een inherent vermogen tot en verlangen naar gemeenschap met God, met elkaar en met de schepping als haar rentmeesters (vgl. Gn 1-2). De hele schepping bezit dus haar integriteit in koinonia met God. Gemeenschap is geworteld in de scheppingsorde zelf en wordt, gedeeltelijk, gerealiseerd in de natuurlijke relaties van familie en verwantschap, van stam en volk. In het hart van het Oude Testament staat de bijzondere relatie, het verbond, die door God tot stand gebracht wordt tussen God en het

uitverkoren volk (vgl. Ex 19,4-6; Hos 2,18-23).

26. Gods bedoeling met de schepping wordt verstoord door menselijke zonde, mislukking en ongehoorzaamheid aan Gods wil en door rebellie tegen hem (vgl. Gn 3-4; Rom 1,18-3,20). Zonde beschadigt de relatie tussen God, mensen en de scheppingsorde. De dynamische geschiedenis van Gods herstellende en toenevende koinonia bereikt haar hoogtepunt en vervulling in de volmaakte gemeenschap van een nieuwe hemel en een nieuwe aarde die gevestigd wordt door Jezus Christus (Apk 21).

27. De reeds behandelde bijbelse beelden, en ook andere zoals "de kudde" (Joh 10,16), "de wijnstok" (Js 5; Joh 15), "de bruid" van Christus (Apk 21,2; Ef 5,25-32), "Gods huis" (Heb 3,1-6), "een nieuw verbond" (Heb 8,8-13) en "de heilige stad, het nieuwe Jeruzalem" (Apk 21,2), evoeren de aard en kwaliteit van de relatie van Gods volk met God, met elkaar en met de geschapen orde. De term 'koinonia' drukt de werkelijkheid uit waarnaar deze beelden verwijzen.

28. De basiswerkwoordsvorm waarvan het substantief 'koinonia' afgeleid is, betekent 'iets gemeenschappelijk hebben', 'delen', 'participeren', 'deel hebben aan', 'samenwerken' of 'in een contractuele verhouding staan die verplichtingen van wederzijdse verantwoordelijkheid inhoudt'. Het woord koinonia komt in belangrijke passages voor, zoals het delen in de maaltijd van de Heer (vgl. 1Kor 10,16), de verzoening van Paulus met Petrus, Jakobus en Johannes (vgl. Gal 2,9), de collecte voor de armen (vgl. Rom 15,26; 2Kor 8,3-4) en de ervaring en het getuigenis van de Kerk (vgl. Hnd 2,42-45).

29. Door de dood en verrijzenis van Christus, in de kracht van de heilige Geest, treden christenen in gemeenschap met God en met elkaar in het leven en de liefde van God: "Wat wij gezien en gehoord hebben, verkondigen we ook aan u, opdat ook u met ons verbonden bent. En verbonden zijn met ons is verbonden zijn met de Vader en met zijn Zoon Jezus Christus" (1Joh 1,3).

30. Het Goede Nieuws is het aanbod aan alle mensen van de vrije gave van geboren te zijn in het leven van gemeenschap met God en dus met elkaar (vgl. 1Tim 2,4; 2Pe 2,9). Paulus spreekt van de relatie van gelovigen (vgl. Gal 2,20) met hun Heer als "in Christus" zijn (2Kor 5,17) en van Christus die in de gelovige is, door de inwoning van de heilige Geest.

31. Het is alleen krachtens Gods gave van genade doorheen Jezus Christus dat diepe, blijvende gemeenschap mogelijk wordt; door geloof en doop participeren personen aan het mysterie van Christus' dood, begrafenissen en opstanding (vgl. Fil 3,10-11). Met allen die "in Christus" zijn: zij behoren tot de gemeenschap – de nieuwe gemeenschap van de verrezen Heer. Omdat koinonia een participatie is aan de gekruisigde en verrezen Christus, behoort het ook tot de zending van de Kerk om te delen in het lijden en de hoop van de mensheid.

32. Zichtbare en tastbare tekenen van het nieuwe gemeenschapsleven komen tot uitdrukking in het ontvangen en delen van het geloof van de apostelen: breken en delen van het eucharistisch brood; elkaar in liefde dienen; deelhebben aan elkaars vreugde en verdriet; materiële steun verlenen; het goede nieuws verkondigen en ervan getuigen in missie en sa-

men werken voor rechtvaardigheid en vrede. De gemeenschap van de Kerk bestaat niet uit onafhankelijke individuen, maar uit personen in gemeenschap die allen bijdragen tot haar bloei.

33. De Kerk bestaat tot eer en lof van God, om de verzoening van de mensheid te dienen, gehoorzaam aan het gebod van Christus. Het is de wil van God dat de gemeenschap in Christus, die gerealiseerd is in de Kerk, de hele schepping omarmt (vgl. Ef 1,10). De Kerk is als gemeenschap een instrument voor Gods uiteindelijke doel (vgl. Rom 8,19-21; Kol 1,18-20).

B. De zending van de Kerk

34. Het is Gods plan om de hele schepping samen te brengen onder het Heerschap van Christus (vgl. Ef 1,10), en om de mensheid en de hele schepping tot gemeenschap te brengen. Als weerspiegeling van de gemeenschap in de Drie-ene God is de Kerk Gods instrument bij het vervullen van dit doel. De Kerk is geroepen om Gods barmhartigheid voor de mensheid te manifesteren, en om de mensheid tot haar doel te brengen – God loven en verheerlijken samen met alle hemelse heirscharen. De zending van de Kerk bestaat erin Gods doel te dienen als een gave aan de wereld opdat allen mogen geloven (vgl. Joh 17,21).

35. Als personen die Jezus Christus als Heer en Redder erkennen, zijn christenen geroepen om het evangelie te verkondigen in woord en daad. Zij moeten zich richten tot hen die niet gehoord hebben van het evangelie, alsook tot hen die niet langer leven volgens het evangelie, het Goede Nieuws van het Rijk Gods. Zij zijn geroepen om de evangelische waarden te beleven en om een voorsmaak te zijn van

dat Rijk in de wereld. Zending behoort dus tot het wezen zelf van de Kerk. Dit is een centrale implicatie van het belijden van de apostoliciteit van de Kerk, die niet te scheiden is van de andere drie kenmerken van de Kerk – eenheid, heiligheid en katholici-teit. Alle vier kenmerken hebben zowel betrekking op het wezen van Gods eigen zijn als op de praktische eisen van authen-tieke zending.¹¹ Indien in het leven van de Kerk één van deze aangetast wordt, wordt de zending van de Kerk gecompromitteerd.

36. De Kerk, die in haar eigen leven het heilsmysterie en de transfiguratie van de mensheid belichaamt, participeert aan de zending van Christus om alles met God en met elkaar te verzoenen door Christus (vgl. 2Kor 5,18-21; Rom 8,18-25). Doorheen haar eredienst (leitourgia); dienst-werk, dat het rentmeesterschap van de schepping inhoudt (diakonia), en verkondiging (kerygma) participeert de Kerk aan en wijst zij naar de werkelijkheid van het Koninkrijk van God. In de kracht van de heilige Geest getuigt de Kerk van de god-delijke zending waarbij de Vader de Zoon gezonden heeft om de Redder van de wereld te zijn.

37. Bij de uitoefening van haar zending kan de Kerk niet trouw aan zichzelf zijn als zij niet getuigt (martyria) van Gods wil voor de redding en omvorming van de wereld. Dat is waarom zij meteen be-gonnen is met de verkondiging van het Woord, het getuigen van de grote daden van God en het uitnodigen van elkeen tot berouw (metanoia), doopsel (vgl. Hnd 2,37-38) en het leven in overvloed waar-van de volgelingen van Jezus genieten (vgl. Joh 10,10).

38. Zoals Christus' zending de prediking van het Woord van God en het engage-

ment om te zorgen voor de lijdenden en behoeftigen omvatte, zo combineerde de apostolische Kerk in haar zending vanaf het begin de prediking van het Woord, de oproep tot berouw, geloof, doop en diacono-nie. De Kerk ziet dit als een essentiële dimensie van haar identiteit. Op deze ma-nier betekent, participeert aan, en antici-peert de Kerk op de nieuwe mensheid die God wil, en is ze ook dienstbaar om Gods genade in menselijke situaties en noden te verkondigen totdat Christus komt in heerlijkheid (vgl. Mt 25,31).

39. Vermits de dienstbaarheid van Chris-tus lijden meebrengt, is het duidelijk (zoals blijkt in de nieuwtestamentische geschriften) dat het getuigenis (martyria) van de Kerk de weg van het kruis zal meebrengen, zowel voor individuen als voor de gemeenschap, zelfs tot op het punt van het martelaarschap (vgl. Mt 10,16-33; 16,24-28).

40. De Kerk is geroepen en gemachtigd om het lijden van allen te delen door voorspraak en zorg voor de armen, de behoeftigen en de marginalen. Dit brengt een kritische analyse en ontmaskering van onrechtvaardige structuren met zich mee, en het werken aan hun omvorming. De Kerk is geroepen om de woorden van hoop en troost van het evangelie te ver-kondigen, door haar werken van mededo-gen en barmhartigheid (vgl. Lc 4,18-19). Dit gelovig getuigenis kan christenen zelf betrekken in het lijden omwille van het evangelie. De kerk is geroepen om gebro-ken menselijke relaties te helen en te ver-zoenen en om Gods instrument te zijn in de verzoening van menselijke verdeeld-heid en haat (vgl. 2Kor 5,18-21). Zij is ook geroepen om, samen met alle mensen van goede wil, te zorgen voor de integri-teit van de schepping door het misbruik

11. Zie §15 van het voorliggende studiedocument.

en de vernietiging van Gods schepping aan te pakken, en om deel te nemen aan Gods heling van gebroken relaties tussen schepping en mensheid.

41. In de kracht van de heilige Geest is de Kerk geroepen om de hele leer van Christus trouw te verkondigen en om het Goede Nieuws van het Rijk Gods te delen – dat is de totaliteit van apostolisch geloof, leven en getuigenis – met iedereen over heel de wereld. De Kerk tracht dus om trouw Gods liefde voor allen te verkondigen en te beleven, en om Christus' zending voor de redding en transformatie van de wereld te vervullen, tot glorie van God.

42. God vernieuwt en verrijkt de gemeenschap met de mensheid, en schenkt eeuwig leven in Gods Drie-ene Wezen. Doorheen de verlost mensheid is de hele wereld bedoeld om naar dit doel van herstel en redding getrokken te worden. Het goddelijke plan bereikt zijn vervulling in de nieuwe hemel en de nieuwe aarde (vgl. Apk 21,1) in Gods heilig Koninkrijk.

C. De Kerk als teken en instrument van Gods bedoeling en plan met de wereld

43. De ene, heilige, katholieke en apostolische Kerk is teken en instrument van Gods bedoeling en plan met de hele wereld. De Kerk, die reeds deelt in Gods liefde en leven, is een profetisch teken die voorbij zichzelf verwijst naar het doel van de hele schepping, de vervulling van het Koninkrijk Gods. Om die reden noemde Jezus zijn volgelingen “het zout der aarde”, “het licht van de wereld” en “een stad boven op een berg” (Mt 5,13-16).

44. Bewust van Gods reddende aanwezigheid in de wereld looft en verheerlijkt de

Kerk reeds de Drie-ene God door aanbidding en navolging, en dient zij Gods plan. Toch doet de Kerk dit niet alleen voor zichzelf, maar bewijst zij eerder lof en dank voor Gods genade en voor de vergeving van de zonden uit naam van alle volkeren.

45. De erkenning van het wezen van de Kerk als ‘mysterion’ (vgl. Ef 1,9-10; 5,32) wijst op het transcendente karakter van haar door God gegeven realiteit als één, heilig, katholiek en apostolisch. De Kerk laat zich nooit volledig en ondubbelzinnig vatten enkel en alleen in haar zichtbare verschijningsvorm. Daarom moeten de zichtbare, organisatorische structuren van de Kerk altijd gezien en beoordeeld worden – of het nu gaat om een positief of een negatief oordeel –, in het licht van Gods heilsgaven in Christus, die gevierd worden in de liturgie (vgl. Heb 12,18-24).

46. Als instrument van Gods plan is de Kerk de gemeenschap van mensen die geroepen zijn door God en gezonden als Christus' volgelingen om het Goede Nieuws in woord en daad te verkondigen, opdat de wereld moge geloven (vgl. Lc 24,46-49). Zodoende stelt zij doorheen de geschiedenis “de liefdevolle barmhartigheid van onze God” (Lc 1,78) aanwezig.

47. Gezonden als Christus' leerlingen moet het volk van God getuigen van en participeren aan Gods verzoening, heling en transformatie van de schepping. De integriteit van de Kerk als Gods instrument staat op het spel in getuigenis door verkondiging, en concrete acties in eenheid met alle mensen van goede wil, ter wille van rechtvaardigheid, vrede en heelheid van de schepping.

II. De Kerk in de geschiedenis

A. De Kerk *in via*

48. De Kerk is een eschatologische realiteit die reeds op het Rijk Gods anticipeert. Toch is de Kerk op aarde nog niet de volle

zichtbare realisatie van het Rijk Gods. Vermits zij ook een historische realiteit is, staat zij bloot aan de ambigüiteiten van alle menselijke geschiedenis en heeft zij daarom nood aan voortdurend berouw en vernieuwing om ten volle gehoor te geven aan haar roeping.

Kerk als 'sacrament'?

Alhoewel alle kerken het eens zijn dat de Kerk een teken en instrument is, drukken sommige kerken hun verstaan van de realiteit van de kerk in sacramentele termen uit; sommige spreken van de Kerk als sacrament; andere gebruiken normaal deze taal niet, of verwerpen deze ronduit.

De kerken die de uitdrukking 'Kerk als sacrament' gebruiken, doen dit omdat zij de Kerk begrijpen als een effectief teken van wat God voor de wereld wil: namelijk de gemeenschap van allen samen en met de Drie-ene God, de vreugde waarvoor God de wereld geschapen heeft (niettegenstaande de zondigheid van christenen).

De kerken die niet het begrip 'sacrament' voor de Kerk gebruiken, doen dit niet omwille van ten minste twee redenen, namelijk (1) de nood aan een duidelijk onderscheid tussen de Kerk en sacramenten: de sacramenten zijn de heils-

middelen waardoor Christus de Kerk in stand houdt, en geen handelingen waardoor de Kerk zichzelf realiseert of actualiseert; en (2) het gebruik van het woord 'sacrament' voor de Kerk verduistert het feit dat, volgens hen, de Kerk een teken en instrument is van Gods bedoeling en plan – maar zij is dit als een gemeenschap die, hoewel zij heilig is, nog altijd onderhevig is aan zonde.

Achter dit gebrek aan overeenstemming liggen uiteenlopende visies op de instrumentaliteit van de Kerk met betrekking tot het heil. Toch zouden zij die gewoon geworden zijn om de Kerk 'sacrament' te noemen nog een onderscheid maken tussen de manieren waarop het doopsel en de maaltijd van de Heer enerzijds, en de Kerk anderzijds, tekenen en instrumenten van Gods plan zijn. En zij die niet de uitdrukking 'Kerk als sacrament' gebruiken, zouden er nog altijd aan vasthouden dat de Kerk Gods heilig instrument voor zijn goddelijk doel is (vgl. volgend kader, na § 56).

49. Enerzijds participeert de Kerk reeds aan de gemeenschap met God, in geloof, hoop, liefde en verheerlijking van Gods naam, en leeft zij als een gemeenschap van verlostte personen. Omwille van de aanwezigheid van de Geest en van het Woord van God is de Kerk – als creatura Verbi en creatura Spiritus (vgl. § 10ff.),

als de gemeenschap van alle gelovigen die door God zelf in een persoonlijke relatie met God gehouden worden (vgl. § 11), als het volk van God (vgl. §§ 19-20) – reeds de eschatologische gemeenschap die door God gewild is.

50. Anderzijds bestaat de Kerk in haar menselijke dimensie uit mensen die – hoewel zij leden zijn van het lichaam van Christus en open staan voor de vrije werking van de heilige Geest (vgl. Joh 3,8) om het hart te verlichten en het geweten te binden – nog steeds onderworpen zijn aan de condities van de wereld. De Kerk is dan ook aangetast door deze condities.

Zij is blootgesteld aan:

- verandering, die zowel positieve ontwikkeling en groei als de negatieve mogelijkheid van verval en vertekening toelaat;
- individuele, culturele en historische conditionering die kan bijdragen tot een rijkdom van geloofsinzichten en –uitdrukkingen, maar ook tot relativiserende tendensen of verabsoluterende, particuliere visies;
- de kracht van de zonde.

51. Een bijzonder markante ervaring van menselijke zwakheid en mislukking die de christelijke gemeenschap *in via* getroffen heeft, is de soms wijdverspreide discrepantie tussen lidmaatschap in de kerk enerzijds, en een krachtige belijdenis en praxis van het christelijk geloof anderzijds. Vele van onze gemeenschappen staan voor de uitdaging dat sommige van hun leden lijken ‘erbij te horen zonder te geloven’, terwijl anderen hun kerklidmaatschap opzeggen en daarbij beweren dat zij met grotere authenticiteit kunnen ‘geloven zonder erbij te horen’. De uitdaging om als gelovige gemeenschappen ons geloof te beleven op een zodanige manier dat allen die erbij horen ernstig geëngageerde christenen zijn, en allen die oprecht geloven erbij willen horen, is een uitdaging die we delen; zij overstijgt de lijnen die ons verdelen.

52. De eenheid, heiligheid, katholiciteit en apostoliciteit van de Kerk zijn Gods gaven en zijn wezenlijke kenmerken van het wezen en de zending van de Kerk. Er bestaat echter in het historisch leven van de Kerk een voortdurende spanning tussen wat reeds gegeven is en wat nog niet ten volle gerealiseerd is.

53. De wezenlijke eenheid die behoort tot het wezen zelf van de Kerk en die haar in Jezus Christus reeds gegeven is, staat in contrast met de huidige scheidingen binnen en tussen de kerken. Toch is, ondanks alle scheidingen, de aan de Kerk gegeven eenheid reeds duidelijk in het ene evangelie dat in alle kerken aanwezig is, en verschijnt zij in vele aspecten van hun leven (vgl. Ef 4,4-5; 1Tim 2,5; Hnd 4,12). De ongelukkige scheidingen tussen de kerken zijn gedeeltelijk te wijten aan zonde en gedeeltelijk aan een oprechte poging van christenen om trouw te zijn aan de waarheid. Werken voor de eenheid van de Kerk betekent werken voor vollere, zichtbare belichaming van de eenheid die tot haar wezen behoort.

54. De wezenlijke heiligheid van de Kerk staat in contrast met de zonde, zowel individueel als gemeenschappelijk. Van deze heiligheid wordt in iedere generatie getuigd in het leven van heilige mannen en vrouwen, alsook in de heilige woorden die de Kerk verkondigt en de heilige daden die zij stelt in de naam van God, de Alheilige. Niettemin heeft in de loop van de geschiedenis van de Kerk de zonde keer op keer haar getuigenis misvormd en is zij ingegaan tegen het ware wezen en de ware roeping van de Kerk. Daarom is er in de Kerk keer op keer Gods steeds weer nieuwe aanbod van vergeving geweest, samen met de oproep tot berouw, vernieuwing en hervorming. Antwoorden

op deze oproep betekent een vollere zichtbare belichaming van de heiligheid die tot haar wezen behoort.

55. De wezenlijke katholiciteit van de Kerk wordt geconfronteerd met scheidingen tussen en binnen de christelijke gemeenschappen die betrekking hebben op hun leven en de prediking van het evangelie. Haar katholiciteit overstijgt alle barrières en verkondigt Gods woord aan alle volkeren: waar het hele Christusmysterie aanwezig is, daar ook is de Kerk katholiek. De katholiciteit van de Kerk wordt echter op de proef gesteld door het feit dat de integriteit van het evangelie niet adequaat aan allen verkondigd wordt; de volheid van gemeenschap wordt niet aan allen aangeboden. Niettemin is de Geest die aan de Kerk gegeven is de Geest van de Heerschappij van Christus over al het geschapene en alle tijden. De Kerk is geroepen om alle obsta-

kels te verwijderen voor de volle belichaming van wat reeds haar wezen is in de kracht van de heilige Geest.

56. De wezenlijke apostoliciteit van de Kerk staat in contrast met de tekortkomingen en vergissingen van de kerken in hun verkondiging van het Woord Gods. Niettemin wordt van deze apostoliciteit getuigd in de vele manieren waarop de Kerk, onder de leiding van de heilige Geest, trouw geweest is aan het getuigenis van de apostelen over Jezus Christus. De Kerk is geroepen om voortdurend terug te keren naar de apostolische waarheid en om vernieuwd te worden in haar eredienst en zending die teruggaan op haar apostolische oorsprong (vgl. Hnd 2,42-47). Zodoende maakt zij het apostolisch evangelie zichtbaar – en doet zij er recht aan – dat reeds gegeven is en in haar werkt in de Geest en dat haar tot Kerk maakt.

De Kerk en zonde

Alle kerken zijn het eens dat er zonde, gemeenschappelijk en individueel, bestaat in de geschiedenis van de Kerk (vgl. Apk 2,2). Zij verschillen echter van mening over hoe deze realiteit verstaan en uitgedrukt dient te worden.

Voor sommigen is het onmogelijk om te zeggen dat “de Kerk zondigt” omdat zij de Kerk zien als een gave van God die deelt in Gods heiligheid. De Kerk is de onbevleete bruid van Christus (vgl. Ef 5,25-27); zij is een gemeenschap in de heilige Geest, het heilige volk van God, gerechtvaardigd door genade door geloof in Christus (vgl. Rom 3,22; Ef 2,8-9). Als zodanig kan de Kerk niet

zondigen. De gave krijgt gestalte in broze mensen die onderhevig zijn aan zonde, maar de zonden van de leden van de Kerk zijn niet de zonden van de Kerk. De Kerk is eerder de locus van redding en heling (vgl. Js 53; Lc 4,18-19). Volgens dit perspectief kan, en moet, men enkel spreken van de zonde van de leden van de Kerk en van groepen in de Kerk, een situatie die beschreven wordt in de parabel van de tarwe en het onkruid (vgl. Mt 13,24-30), en door de augustijnse formule “*corpus permixtum*”.

Anderen, die ook stellen dat de Kerk, als de schepping van Gods Woord en Geest, het lichaam van Christus, heilig en zonder zonde is, zeggen tegelijkertijd dat zij

ook zondigt. Zij zeggen dit omdat zij de Kerk definiëren als de gemeenschap van haar leden die – hoewel zij gerechtvaardigde gelovigen zijn, tot leven gebracht door de Geest, en Christus' eigen lichaam – in deze wereld nog steeds zondige mensen zijn (vgl. 1Joh 1,8-10).

Nog anderen geloven dat terwijl men niet kan spreken van de zonden van de Kerk, zonde in de Kerk systemisch kan worden en de instelling ook kan aantasten.

Terwijl deze verschillende opvattingen over Kerk en zonde bestaan, vragen we of de kerken het niet eens zouden kunnen zijn over de volgende stelling:

De relatie tussen zonde en heiligheid in de Kerk is niet een relatie van twee gelijke realiteiten, omdat zonde en heiligheid niet op hetzelfde niveau bestaan. Heiligheid duidt eerder het wezen van de Kerk en Gods wil voor haar aan, terwijl zondigheid in strijd is met beide (vgl. 1Kor 15,21-26).

B. In Christus – maar nog niet in volledige gemeenschap

57. Eén zegen van de oecumenische beweging is de geleidelijke en toenemende ontdekking geweest van de vele aspecten van leven in Christus die onze nog steeds verdeelde kerken delen; we participeren allen op een zeker manier aan Jezus Christus, hoewel we nog niet in volledige gemeenschap met elkaar leven. Dergelijke scheidingen tussen de kerken hinderen de zending van de Kerk. Niet alleen heeft zending als haar uiteindelijk doel de koinonia van allen; maar effectieve zending wordt tegengewerkt door het schandaal van de scheiding: Jezus bad dat al zijn leerlingen één zouden zijn “opdat de wereld gelooft” (Joh 17,21). Zending is dus wezenlijk verbonden met het wezen zelf van de Kerk als koinonia (vgl. 1Joh 1,1-3). Dit is waarom het herstel van de eenheid onder de christenen, dat tot stand gebracht wordt door toegewijde dialoog over kwesties die hen nog altijd verdelen alsook door de voortdurende vernieuwing van hun leven, zo een dringende opdracht is.

58. Groei in gemeenschap tussen onze kerken ontvouwt zich binnen het kader van deze bredere gemeenschap tussen christenen die teruggrijpt tot in het verleden en vooruit grijpt tot in de toekomst. In de kracht van de heilige Geest leeft de Kerk in gemeenschap met Christus Jezus, in wie allen in hemel en aarde verenigd worden in de gemeenschap van God, de Heilige: dit is de gemeenschap van de heiligen. De uiteindelijke bestemming van de Kerk bestaat erin opgenomen te worden in de intieme relatie van Vader, Zoon en heilige Geest, te loven en zich voor eeuwig te verheugen in God (vgl. Apk 7,9-10; 22,1-5).

59. Er blijft krachtens de schepping een natuurlijke band tussen mensen en tussen mensheid en schepping. “Daarom ook is iemand die één met Christus is, een nieuwe schepping” (2Kor 5,17). Het nieuwe leven van gemeenschap bouwt op en transformeert, maar vervangt nooit helemaal, wat eerst gegeven was in de schepping; binnen de geschiedenis overwint het nooit volledig de door de zonde veroorzaakte vervormingen van de relatie tussen mensen. Delen in Christus is vaak

beperkt en enkel gedeeltelijk gerealiseerd. Het nieuwe leven brengt daarom de constante nood aan berouw, wederzijdse vergeving en herstel met zich mee. Het behoort tot het wezen van gemeenschap met God dat de leden van Christus' lichaam dag aan dag bidden "Vergeef ons onze zonden" (Lc 11,4; vgl. Mt 6,12). Maar de Vader reinigt ons van onze zonden in het bloed van zijn zoon Jezus, en als wij onze zonden erkennen, zullen wij vergeven worden (vgl. 1Joh 1,7-10). Niettemin bestaat er een authentieke vreugde van nieuw leven hier en nu en een vertrouwvolle anticipatie van het delen in de volheid van gemeenschap in het komende leven.

C. Gemeenschap en verscheidenheid

60. Verscheidenheid in eenheid en eenheid in verscheidenheid zijn gaven van God aan de Kerk. Door de heilige Geest schenkt God verschillende en complementaire gaven aan de gelovigen tot welzijn van allen, tot dienst in de gemeenschap en aan de wereld (vgl. 1Kor 12,7 en 2Kor 9,13). Niemand heeft aan zichzelf genoeg. De leerlingen zijn geroepen om één te zijn, verrijkt door hun verscheidenheid – ten volle één gemaakt, met respect voor de verscheidenheid van personen en gemeenschapsgroepen (vgl. Hnd 2,15; Ef 2,15-16).

61. Er bestaat een rijke verscheidenheid aan christelijk geloof en getuigenis, geboren uit de verscheidenheid van de culturele en historische context. Het evangelie moet verworteld zijn en authentiek beleefd worden op iedere plaats. Het moet verkondigd worden in taal, symbolen en beelden die ingrijpen in en relevant zijn voor specifieke tijden en specifieke contexten. De gemeenschap van de Kerk vraagt de voortdurende interactie tussen

culturele uitdrukkingsvormen van het evangelie, willen de rijkdommen van het evangelie voor het hele Godsvolk te appreciëren zijn.¹²

Problemen ontstaan

wanneer een cultuur het evangelie tracht te 'vangen' en claimt de ene en enige weg te zijn om het evangelie te vieren;

wanneer een cultuur probeert om de eigen uitdrukkingsvorm van het evangelie aan anderen op te leggen als de enige authentieke uitdrukkingsvorm van het evangelie;

wanneer een cultuur het onmogelijk vindt om te erkennen dat het evangelie ook trouw verkondigd wordt in een andere cultuur.

62. Authentieke verscheidenheid in het gemeenschapsleven mag niet verstikt worden: van authentieke eenheid mag geen afstand gedaan worden. Elke lokale kerk moet de plaats zijn waar twee zaken tegelijkertijd gewaarborgd worden: de bescherming van de eenheid en de bloei van een legitieme verscheidenheid. Er zijn grenzen waarbinnen verscheidenheid een verrijking is, maar waarbuiten verscheidenheid niet alleen onaanvaardbaar is, maar destructief voor de gave van eenheid. Zo kan ook eenheid, in het bijzonder wanneer zij ertoe neigt om geïdentificeerd te worden met uniformiteit, destructief zijn voor authentieke verscheidenheid en dus onaanvaardbaar worden. Doorheen een in Christus gedeeld geloof, dat uitgedrukt wordt in de verkondiging van het Woord, de viering van de sacramenten en een leven van dienstbaarheid en getuigenis, participeert iedere lokale christelijke gemeenschap in het leven en getuigenis van alle christelijke gemeenschappen van alle plaatsen en alle tijden. Een pastoraal ambt voor de dienst van de

12. Zie *A Treasure in Earthen Vessels: An Instrument for an Eumenical Reflection on Hermeneutics*, Genève, WCC, 1998, §§ 49vv, en de ontwerp tekst van de studie van *Geloof en Kerkorde* over etnische identiteit, nationale identiteit en de zoektocht naar de eenheid van de Kerk: *Participation in God's Mission of Reconciliation: An Invitation to the Churches (fo/2005:11)* (Juni 2005), Sectie II (wordt in een gereviseerde versie gepubliceerd als een Faith and Order Paper).

eenheid en de handhaving van verscheidenheid is één van de vele charisma's die aan de Kerk gegeven worden. Het helpt om degenen met verschillende gaven en perspectieven wederzijds verantwoordelijk te houden voor elkaar binnen de gemeenschap.

63. Verscheidenheid is niet hetzelfde als verdeeldheid. Binnen de Kerk bedreigen

verdeeldheden (ketterijen en schisma's), alsook politieke conflicten en uitdrukkingen van haat, Gods gave van gemeenschap. Christenen zijn geroepen om onvermoeibaar te werken om verdeeldheden te overwinnen, om te verhinderen dat legitieme verschillen oorzaken van verdeeldheid worden, en om een leven van verzoende verschillen te leven.

Grenzen aan verscheidenheid?

Terwijl allen de ruime omvang van verscheidenheid in de Kerk erkennen, is er vaak een tendens (bewust of onbewust) om aan sommige aspecten van deze verscheidenheid meer waarde te geven dan aan andere. Dit is in het bijzonder waar met betrekking tot verscheidenheid in onze positie aangaande specifieke kwesties, bijvoorbeeld verscheidenheid in onze eredienst.

(a) Verscheidenheid in uitdrukking van het evangelie, in woorden en in daden, kan het leven in gemeenschap verrijken. Specifieke klemtonen worden vandaag gelegd in het leven en getuigenis van verschillende kerken. In hoeverre zijn de verschillende accenten botsende posities, of eerder een uitdrukking van legitieme verscheidenheid? Verduistert het gewicht dat aan de verschillende klemtonen gegeven wordt de volheid van de evangelische boodschap?

(b) Welk gewicht geven christenen aan kerkelijke en confessionele identiteit? Voor sommigen is het behoud van dergelijke identiteit, in de afzienbare toekomst of zelfs permanent, en zelfs binnen een leven van koinonia, noodzakelijk om bepaalde waarheden en rijke

legitieme verscheidenheden te bewaren die tot een leven van gemeenschap behoren. Voor anderen ligt het doel van zichtbare gemeenschap voorbij specifieke kerkelijke of confessionele identiteiten – een gemeenschap waarin de rijkdommen die door confessionele tradities beschermd worden, samen gebracht worden in het getuigenis en de ervaring van een gemeenschappelijk geloof en leven. Voor anderen blijft het model van 'verzoende verscheidenheid' sterk aanspreken. De meesten zijn het er echter over eens dat een openheid vereist is over de eenheid waartoe God ons roept, en dat terwijl we stapsgewijs vooruit gaan, onder de leiding van de heilige Geest (vgl. Joh 16,13), het beeld van zichtbare eenheid helderder zal worden. Kerken begrijpen hun verhouding tot de ene, heilige, katholieke en apostolische Kerk op verschillende manieren. Dit heeft een invloed op de manier waarop zij zich verhouden tot andere kerken en op hun perceptie van de weg naar zichtbare eenheid.

(c) Opdat de Kerken verder kunnen gaan in de richting van volledige wederzijdse erkenning en volledige gemeenschap, dienen zij na te denken over hoe zij hun eigen kerkelijke identiteit verstaan en claimen, en hoe zij de kerkelijke status

van andere kerken en andere christenen verstaan.

Eén type van ecclesiologie identificeert de Kerk exclusief met de eigen gemeenschap en verwijst andere gemeenschappen of personen die kerkelijke status claimen naar een ecclesiologisch vacuüm. Volgens een gematigde vorm van dit type kunnen andere gemeenschappen elementen van de Kerk bezitten die degenen die ze bezitten in een reële, zij het onvolmaakte, gemeenschap buiten de eigen gemeenschap brengen. Een andere variant van dit type biedt een pneumatologische beschrijving van de aanwezigheid van christelijk leven buiten de grenzen van de eigen gemeenschap – een aanwezigheid die niettemin geïdentificeerd wordt als de Kerk.

Een tweede type van ecclesiologie kent, terwijl zij voor haar eigen gemeenschap een volle plaats in de katholieke Kerk opeist, gelijke status toe aan sommige andere gemeenschappen (ook al kunnen de graad en wijze van gemeenschap die werkelijk bestaan tussen haar en de andere gemeenschappen variëren). Een variant van deze benadering is de zogenaamde 'branch theory', of 'tropoi-theorie', die gebruikt wordt om de situatie van de verschillende Kerken te beschrijven. Een andere variant is het 'denominationalisme', dat aan een vrij breed spectrum van kerken toelaat om te co-existeren in organisatorische onafhankelijkheid terwijl ze in totaal 'de universele Kerk' vormen. Een verdere variant heet 'culturele families van kerken', die alle gelijkwaardig zijn.

Een derde type van ecclesiologie identificeert noch de eigen gemeenschap met de ene Kerk, noch spreekt zij van elementen of verschillende graden van volheid van de Kerk. Toch plaatst zij ook niet alle kerkelijke lichamen op dezelfde hoogte. Zij stelt eerder dat de ene Kerk van Christus bestaat waar het evangelie juist verkondigd wordt en waar de sacramenten naar behoren toegediend worden, omdat Christus aanwezig en werkzaam is waar deze genademiddelen aanwezig zijn. Toch is er volgens deze positie een verschil tussen historische kerklichamen wat betreft de overeenkomst tussen hun officiële praxis en leer enerzijds, en het evangelie dat in hen aanwezig is anderzijds. Terwijl er in sommige kerken een dergelijke overeenkomst bestaat, wordt in andere kerken het evangelie in officiële onderrichtingen en praktijken gehuld die het tegenspreken. Volgens deze visie kunnen zelfs zulke contradicties, zo lang als die middelen van Christus' genade herkenbaar aanwezig zijn, zijn aanwezigheid niet verhinderen; noch doen zij het toebehoren tot zijn lichaam, de ene Kerk, teniet. Maar zij brengen wel een verschil in rang en status tussen deze historische kerken tot stand dat overwonnen moet worden.

(d) Eén van de dringende oecumenische kwesties is of en hoe kerken, in deze fase van de oecumenische beweging, in wederzijdse verantwoordelijkheid kunnen leven zodat zij elkaar in eenheid en legitieme verscheidenheid kunnen ondersteunen, en kunnen voorkomen dat nieuwe kwesties oorzaken van verdeeldheid binnen en tussen kerken worden.

D. De Kerk als gemeenschap van lokale kerken

64. Vanaf het begin werd er door collectes, uitwisseling van brieven, bezoeken en tastbare uitdrukkingen van solidariteit (vgl. 1Kor 16,2; 2Kor 8,1-9; Gal 2,9ff; etc.) contact gehouden tussen de lokale kerken. Van tijd tot tijd kwamen gedurende de eerste eeuwen lokale kerken bijeen om samen te beraadslagen. Dit waren alle manieren om de onderlinge afhankelijkheid te koesteren en de gemeenschap te bewaren.

65. De gemeenschap van de Kerk wordt tot uitdrukking gebracht in de gemeenschap tussen lokale kerken, die elk de volheid van de Kerk bezitten. De gemeenschap van de Kerk omvat lokale kerken op iedere plaats en alle plaatsen van alle tijden. Lokale kerken worden in de gemeenschap van de Kerk gehouden door het ene evangelie,¹³ het ene doopsel en de ene maaltijd van de Heer en worden gediend door een gemeenschappelijk ambt. Deze gemeenschap van lokale kerken is dus geen optioneel extra, maar een wezenlijk aspect van wat het betekent Kerk te zijn.

66. De gemeenschap van lokale kerken wordt gedragen door de levende elementen van apostoliciteit en katholiciteit: Schrift, doopsel, gemeenschap en de dienst van een gemeenschappelijk ambt. Als 'banden van gemeenschap' dienen deze gaven de authentieke continuïteit van het leven van de hele Kerk en helpen zij om de lokale kerken te ondersteunen in een gemeenschap van waarheid en liefde. Zij worden gegeven om de Kerk als geheel te behouden als de ene Kerk van Jezus Christus, dezelfde gisteren, vandaag en morgen. Het doel van het zoeken naar volle gemeenschap wordt gerealiseerd wanneer alle kerken in staat zijn om in elkaar de ene, heilige, katholieke en apostolische Kerk in heel haar volheid te herkennen. Deze volle gemeenschap zal op lokaal en universeel niveau uitgedrukt worden in conciliaire vormen van leven en handelen. In zulke gemeenschap van eenheid en authentieke verschillen worden kerken in alle aspecten van hun leven op alle niveaus bijeengehouden in het belijden van het ene geloof en in het zich toeleggen op eredienst en getuigenis, overleg en handelen.

Lokale kerk

De term 'lokale kerk' wordt verschillend gebruikt door de verschillende tradities. Voor sommige tradities is de 'lokale' kerk de verzameling van gelovigen die op één plaats bijeengebracht worden om het Woord te horen en de sacramenten te vieren. Voor andere verwijst 'lokale' of 'particuliere' kerk naar de bisschop met het volk rond de bisschop die verzameld worden om het Woord te horen en de sacramenten te vieren. In sommige

kerken wordt de term 'lokale kerk' zowel voor het bisdom als voor de parochie gebruikt. Op een ander niveau kan 'lokale kerk' verwijzen naar verschillende bisdommen of regionale kerken die samengebracht worden in een synodale structuur onder een voorzitterschap.

Er steken verschillende ecclesiologische concepten achter dit gebruik. Toch zijn de meeste Kerken het eens dat elke lokale kerk, hoe zij ook gedefinieerd wordt, met elke andere lokale kerk in de uni-

13. *A Treasure in Earthen Vessels: An Instrument for an Ecumenical Reflection on Hermeneutics*, §38.

versele Kerk verenigd is en in zich de volheid bevat van wat het is om de Kerk te zijn. Er bestaat vaak een discrepantie

tussen de theologische beschrijving van lokale kerk en hoe de lokale kerk ervaren wordt door de gelovigen.

III. Het leven van gemeenschap in en voor de wereld

67. God geeft aan de Kerk alle gaven en middelen die nodig zijn voor haar leven en zending in en voor de wereld. God schenkt haar de genade van het apostolische geloof, doopsel en eucharistie als genademiddelen om de koinonia te creëren en te ondersteunen. Deze en andere middelen dienen om het volk van God te bezielen in zijn verkondiging van het Rijk Gods en in zijn participatie aan de beloften van God.

A. Apostolisch geloof

68. De Kerk is geroepen om in alle tijden en op alle plaatsen “trouw te blijven aan het onderricht van de apostelen” (Hnd 2,42). Het geloof dat “voor eens en altijd aan de heiligen werd overgeleverd” (Judas v. 3) is het geloof van de Kerk doorheen de tijden.

69. Van het geopenbaarde apostolische geloof wordt op unieke wijze getuigd in de Schrift. Dit geloof wordt gearticuleerd in het credo van Nicea-Constantinopel (381).¹⁴ De Kerk wordt opgeroepen om hetzelfde geloof te verkondigen in elke generatie, op elke en iedere plaats. Elke kerk wordt op haar plaats in de kracht van de heilige Geest uitgedaagd om dat geloof relevant en levend te maken in zijn particuliere culturele, sociale, politieke en religieuze context. Het apostolische geloof moet weliswaar geïnterpreteerd worden in de context van veranderende tij-

den en plaatsen,¹⁵ maar dit moet gebeuren in continuïteit met het oorspronkelijke getuigenis van de apostolische gemeenschap en met de gelovige uitleg van dat getuigenis doorheen de tijden.

70. Het apostolisch geloof verwijst niet naar één vaste formule of naar een specifieke fase in de christelijke geschiedenis. Het geloof dat doorgegeven wordt door de levende traditie van de Kerk is het geloof dat opgeroepen wordt door het Woord van God, geïnspireerd door de heilige Geest en betuigd in de Schrift. Zijn inhoud wordt uiteengezet in de credo's van de vroege Kerk en ook beleden in andere vormen. Het wordt verkondigd in vele geloofsbelijdenissen van de kerken. Het wordt over heel de wereld van vandaag gepredikt. Het wordt gearticuleerd in canons en disciplinaire boeken uit vele perioden en stadia in het leven van de kerken. Het apostolisch geloof wordt dus beleden in eredienst, leven, dienst en zending – in de levende tradities van de Kerk.

71. De apostolische traditie van de Kerk is de continuïteit in de blijvende karakteristieken van de Kerk van de apostelen: getuigenis van het apostolisch geloof, verkondiging en frisse interpretatie van het evangelie, viering van doop en eucharistie, de overdracht van ambtelijke verantwoordelijkheden, gemeenschap in gebed, liefde, vreugde en lijden, dienst aan de zieken en behoeftigen, gemeenschap tussen de lokale kerken en het delen van de aan ieder gegeven goddelijke gaven.

14. Zie *Het ene geloof: een oecumenische uitleg van de geloofsbelijdenis van Nicea (381)*.

15. *A Treasure in Earthen Vessels: An Instrument for an Ecumenical Reflection on Hermeneutics*, §§ 38-42.

72. Binnen de apostolische traditie is het credo van Nicea-Constantinopel, dat door de vroege oecumenische concilies afgekondigd werd, een uitmuntende uitdrukking van het apostolisch geloof. Hoewel zijn taal, zoals van alle teksten, geconditioneerd is door tijd en context, is het het credo dat door christenen het meest gebruikt werd doorheen de eeuwen en blijft het dit vandaag wereldwijd. Het feit dat sommige kerken dit credo niet expliciet in liturgie of catechese gebruiken, dient niet geïnterpreteerd te worden als een teken van hun afwijken van het apostolisch geloof. Niettemin suggereert het bestaan van dergelijke verschillen dat kerken aandachtig moeten zijn voor de redelijke grenzen aan verscheidenheid in het belijden van het ene geloof.

73. Het geloof van de Kerk dient beleefd te worden in een actief antwoord op de uitdagingen van iedere tijd en plaats. Het spreekt tot persoonlijke en sociale situaties, inclusief situaties van onrechtvaardigheid, schending van menselijke waardigheid en de ontering van de schepping. Wanneer christenen bijvoorbeeld belijden dat God de schepper van alles is, erkennen zij de goedheid van de schepping en engageren zij zich om te zorgen voor het welzijn van de mensheid en voor alles wat God gemaakt heeft. Wanneer christenen belijden dat Christus gekruisigd en verzen is, engageren zij zich om in woord en daad te getuigen van het Paasmysterie. Wanneer christenen de heilige Geest belijden als Heer en Gever van het Leven, weten zij zich reeds inwoners van de hemel en engageren zij zich om de gave van de Geest in hun leven te onderscheiden. Wanneer christenen de ene, heilige, katholieke en apostolische Kerk belijden, engageren zij zich om de realisatie van deze kenmerken te manifesteren en te promoten.¹⁶

B. Doopsel

74. In het credo van Nicea-Constantinopel belijden christenen “één doopsel tot vergeving van de zonden”. Door het doopsel met water in de naam van de Drie-ene God, Vader, Zoon en heilige Geest, worden christenen verenigd met Christus, met elkaar en met de Kerk van iedere tijd en plaats. Het doopsel is dus een fundamentele band van eenheid. De erkenning van het ene doopsel in Christus vormt een dringende oproep aan de kerken om hun scheidingen te overwinnen en hun gemeenschap in geloof en doorheen wederzijdse verantwoordelijkheid in alle aspecten van christelijk leven en getuigenis zichtbaar te manifesteren.

75. Het doopsel is de viering van nieuw leven doorheen Christus en van deelname aan doopsel, leven, dood en verrijzenis van Jezus Christus (vgl. Mt 3,13-17; Rom 6,3-5). Het doopsel sluit belijdenis van zonde, bekering van het hart, vergeving, reiniging en heiliging in. Het is de gave van de heilige Geest, inlijving in het Lichaam van Christus, participatie aan het Rijk Gods en het leven van de komende wereld (vgl. Ef 2,6). Het doopsel heiligt de gelovige als lid van “een uitverkoren geslacht, een koninkrijk van priesters, een heilige natie” (1Pe 2,9).

76. “Het doopsel heeft niet alleen betrekking op een kortstondige ervaring, maar op een levenslang ingroeien in Christus.”¹⁷ Gevoed door de eredienst, het getuigenis en de leer van de Kerk groeit de gelovige in zijn of haar relatie met Christus, en met andere leden van het lichaam van Christus. In dit proces wordt het geloof van de gelovige – of hij of zij nu gedoopt was als kind, of op basis van een persoonlijke geloofsbelijdenis – gevoed

16. Zie §12 van het voorliggende studiedocument.

17. Sectie ‘Doop’, in *Doop, eucharistie en ambt: verklaringen van de Commissie voor Geloof en Kerkorde van de Wereldraad van Kerken, Lima, Peru, januari 1982*, Amersfoort, De Horstink, 1983, §9.

door, en getoetst tegenover, het geloof van de Kerk.¹⁸

77. Alle mensen hebben hun schepping uit Gods hand gemeen, en Gods voorzietige zorg voor hen. En zij delen sociale, economische en culture instellingen die het menselijk leven beschermen. Bij het doopsel worden mensen met Christus omkleed (vgl. Gal 3,27), treden zij binnen in de koinonia van Christus' Lichaam (1Kor 12,13), ontvangen zij de heilige Geest wat het voorrecht is van Gods aangenomen kinderen (vgl. Rom 8,15f), en

genieten zij zo, in anticipatie, die deelname aan de goddelijke natuur die God belooft en wil voor de mensheid (vgl. 2Pe 1,4). In het hier en nu behoort de solidariteit van christenen met de vreugde en het verdriet van hun naasten, en hun betrokkenheid in de strijd voor waardigheid voor al wie lijdt, voor de uitgesloten en armen, tot hun roeping als gedoopten. Op die manier worden zij van aangezicht tot aangezicht met Christus gebracht in zijn identificatie met de slachtoffers en verworpenen.

Doopsel

Hoewel BEM en de reacties van de kerken erop een hoge graad van overeenstemming over de doop vaststelden, blijven er enkele significante kwesties:¹⁹

(a) het verschil tussen kerken die kinderen dopen en zij die enkel hen dopen die in staat zijn om een persoonlijke geloofsbelijdenis te brengen;

(b) het onvermogen van sommige kerken om de door anderen toegediende doop te erkennen, en de daarmee samenhangende praktijk van 'her'dopen;

(c) de verschillende uitgangspunten en historische ontwikkeling van de termen 'ritueel' en 'sacrament' (hoewel beide verstaan worden als een beschrijving van de handeling waardoor mensen tot nieuw leven in Christus gebracht worden);

(d) of het doopsel het best begrepen wordt als een uitwerking van de realiteit van het nieuwe leven in Christus, of als een weerspiegeling ervan;

(e) het verschil tussen de kerken die dopen op basis van de trinitaire formule overeenkomstig het gebod van Jezus (Mt 28,19-20) en zij die vasthouden dat het doopsel 'in de naam van Jezus Christus' meer beantwoordt aan de praktijk van de apostelen (vgl. Hnd 2,38);

(f) het verschil tussen kerken die water als het instrument van het doopsel gebruiken, en zij die geloven dat de christelijke doop geen dergelijk materieel instrument vereist;

(g) de gemeenschappen die geloven dat doopsel met water noodzakelijk is, en zij die het doopsel niet vieren, maar zichzelf verstaan als delend in de geestelijke ervaring van het leven in Christus.

C. Eucharistie

78. Gemeenschap die in de doop tot stand gebracht wordt, vindt haar brandpunt en

uitdrukking in de eucharistie. Er is een dynamisch verband tussen doop en eucharistie. Het doopselgeloof wordt herbevestigd en de genade gegeven voor de

18. Zie de tekst in wording van de Faith and Order studie over de doop: *One Baptism: Towards Mutual Recognition* (FO/2005:06) (Juni 2005a), §35.

19. Men hoopt dat de ophanden zijnde studie van *Geloof en Kerkorde* over de doop deze onopgeloste problemen zal helpen oplossen. Vgl. de tekst in wording over de doop: *t.a.p.*

gelovigen die leven vanuit de christelijke roeping.

79. De maaltijd van de Heer is de viering waarbij christenen, verenigd rond zijn tafel, het lichaam en bloed van Christus ontvangen. Het is een verkondiging van het evangelie, een verheerlijking van de Vader voor al wat vervuld werd in de schepping, verlossing en heiliging (doxologia); een herdenking van de dood en verrijzenis van Christus Jezus en van wat eens voor allen volbracht werd op het kruis (anamnesis): een aanroeping van de heilige Geest (epiclesis); een voorbede; de gemeenschap van de gelovigen en een anticipatie en voorsmaak van het komende rijk.

80. In 1 Korintiërs 10 en 11 benadrukt Paulus het verband tussen de maaltijd van de Heer en het wezen van de Kerk. “Maakt de beker waarvoor wij God loven en danken ons niet één met het bloed van Christus? Maakt het brood dat wij breken ons niet één met het lichaam van Christus? Omdat het één brood is zijn wij, hoewel met velen, één lichaam, want wij hebben allen deel aan dat ene brood” (1Kor 10,16-17). Hij vestigt ook de aandacht op de morele implicaties van de

viering: “Laat daarom iedereen zichzelf eerst toetsen voordat hij van het brood eet en uit de beker drinkt” (1Kor 11,28).

81. Net zoals de geloofsbelijdenis en het doopsel niet te scheiden zijn van een leven van dienstbaarheid en getuigenis, zo ook vraagt de mis verzoening en delen onder al degenen die als broeders en zusters in de ene familie van God beschouwd worden en is ze een voortdurende uitdaging in het zoeken naar passende relaties in het sociale, economische en politieke leven (vgl. Mt 5,23ff; 1Kor 10,14; 1Kor 11,20-22). Omdat de maaltijd van de Heer het sacrament is dat de gemeenschap opbouwt, worden alle vormen van onrechtvaardigheid, racisme, vervreemding en gebrek aan vrijheid radicaal uitgedaagd wanneer we delen in het lichaam en bloed van Christus. In de heilige communie doordringt Gods alles vernieuwende genade de menselijke persoonlijkheid en herstelt zij de menselijke waardigheid. De eucharistie verplicht ons daarom ook om actief deel te nemen aan het voortdurende herstel van de situatie van de wereld en de menselijke conditie. Gods oordeel vraagt dat ons gedrag in overeenstemming is met Gods verzoenende aanwezigheid in de menselijke geschiedenis.

Eucharistie

Alhoewel BEM en de reacties van de kerken erop een graad van overeenstemming over de eucharistie vaststelden, blijven er significante verschillen:

Wat betreft het verstaan en de praktijk van de eucharistie blijft de vraag of zij in de eerste plaats een maaltijd is waarbij christenen het lichaam en bloed van

Christus ontvangen, of allereerst een dienst van dankzegging.

Onder hen voor wie de eucharistie in de eerste plaats een dienst van dankzegging is, bestaat er een groeiende convergentie omtrent haar offerkarakter. Er blijft vooral nog verschil van mening over de vraag hoe het offer van Jezus Christus op Calvarie in de eucharistische act aanwezig gesteld wordt. Een hulp bij

het verzoenen van de verschillende benaderingen is er gekomen door het gebruik van de bijbelse en patristische wetenschap om zo dieper de betekenis van de bijbelse term anamnesis te onderzoeken. Sommigen echter houden vol dat men in theologische en oecumenische teksten meer gewicht aan het concept gegeven heeft dan het aankan.

Kerken blijven het oneens over het wezen en de wijze van de aanwezigheid van Christus in de eucharistie. Er blijven enkele belangrijke verschillen met betrekking tot de rol en aanroeping van de heilige Geest in de hele eucharistische viering.

Het is een zaak van blijvende zorg dat niet alle christenen de communie delen. Sommige kerken geloven dat het delen van de eucharistie zowel een middel is om gemeenschap tussen verdeelde kerken op te bouwen alsook haar doel. Andere kerken echter bieden geen eucharistische gastvrijheid, of doen dit onder beperkte voorwaarden. Sommige kerken nodigen allen die in Jezus Christus gelo-

ven uit om de communie te ontvangen. Andere kerken nodigen enkel diegenen uit die in Jezus Christus geloven en die gedoopt en gerespecteerd zijn in hun eigen kerken. Nog andere kerken zien eucharistische gemeenschap als de ultieme uitdrukking van overeenstemming in geloof en van een gemeenschap in leven. Dergelijk verstaan zou het delen van de maaltijd van de Heer met hen die buiten de eigen traditie staan tot een anomalie maken. Bijgevolg is voor sommige kerken de praktijk van eucharistische gastvrijheid de antithese van het engagement tot volle zichtbare eenheid.

Achter de verscheidenheid van praktijken liggen ernstige theologische problemen die tot op heden onopgelost zijn. Terwijl recente bilaterale en multilaterale theologische dialogen veel hebben bereikt om sommige van deze traditionele meningsverschillen te overwinnen, is het duidelijk dat er een voortdurende nood is aan groei in verstaan met betrekking tot het actuele geloof en praktijk van de verdeelde kerken.

D. Het ambt van alle gelovigen

82. De Kerk is geroepen om in alle tijden en op alle plaatsen God te dienen naar het voorbeeld van de Heer die gekomen is om te dienen, eerder dan om gediend te worden. Het idee van dienst staat centraal in elk bijbels ambtsverstaan.

83. Iedere christen ontvangt van de heilige Geest gaven voor de opbouw van de Kerk, en voor zijn of haar aandeel in de zending van Christus. Deze gaven worden tot welzijn van allen gegeven (vgl. 1Kor

12,7), en leggen verplichtingen van verantwoordelijkheid en wederzijdse reken-schap op aan ieder individu en lokale gemeenschap, en ja ook aan de Kerk als geheel op elk niveau van haar leven. Gesterkt door de Geest zijn christenen geroepen om hun leerling-zijn te beleven in een verscheidenheid van dienstvormen. Het onderricht van het geloof en van zijn morele implicaties wordt op een bijzondere manier aan ouders toevertrouwd, alhoewel alle gelovigen opgeroepen worden om in woord en daad van het evangelie te getuigen. Catechisten en theolo-

gen bieden een onschatbare dienst bij het doorgeven en verdiepen van ons verstaan van het geloof. De navolging van Christus, die gekomen is om goed nieuws te brengen aan de armen en genezing aan de zieken (vgl. Lc 4,18-19) biedt een krachtige en specifiek christelijke motivatie voor gelovigen om zich met andere vormen van dienst bezig te houden: onderwijs en gezondheidszorg, caritatieve hulp aan de armen en de bevordering van rechtvaardigheid, vrede en de bescherming van het milieu.

84. Door hun participatie in Christus, de unieke priester van het nieuwe verbond (vgl. Heb 9,11), worden christenen tot een koninklijk priestervolk aangesteld dat geroepen is om geestelijke offergaven aan te bieden (vgl. 1Pe 2), en ja ook zichzelf als een levend offer (vgl. Rom 12,1) naar het voorbeeld van Jezus zelf. Deze roeping ligt ten grondslag aan het potentieel kostbare getuigenis van rechtvaardigheid en van de plicht tot voorspraak van de Kerk.

85. Op deze manier zou iedere christen, op basis van het ene doopsel in Christus, de wereld moeten proberen te dienen door goed nieuws aan de armen te verkondigen, “aan gevangenen hun vrijlating bekend te maken en aan blinden het herstel van hun zicht”, en door onderdrukten hun vrijheid te geven. Kortom, dit is evenzeer een verplichting voor elk een “om een genadejaar van de Heer uit te roepen” in alle verschillende situaties van nood wereldwijd doorheen de tijden (Lc 4,18-19).

E. Het ambt van de gewijde bedienaren

86. Door de Twaalf en zijn andere apostelen te roepen en te zenden legde Jezus de

fundamenten voor de voortdurende verkondiging van het Rijk Gods en de dienst van de gemeenschap van zijn leerlingen. Trouw aan zijn voorbeeld waren er vanaf de vroegste tijden personen die gekozen werden door de gemeenschap, onder leiding van de Geest en aan wie specifiek gezag en verantwoordelijkheid gegeven werd. Gewijde bedienaren dienen de opbouw van de gemeenschap, de toerusting van de heiligen en de versterking van het getuigenis van de Kerk in de wereld (vgl. Ef 4,12-13). Zij kunnen niet zonder de blijvende steun en aanmoediging van de gemeenschap – voor wie zij gekozen zijn en voor wie zij door de heilige Geest in staat gesteld zijn om als representatieve personen op te treden. Gewijde bedienaren hebben een speciale verantwoordelijkheid voor het ambt van Woord en sacrament. Zij hebben een ambt van pastorale zorg, onderricht en leiderschap in zending. Op al deze wijzen versterken zij de gemeenschap in geloof, leven en getuigenis van het hele volk van God.

87. Er bestaat geen afzonderlijk patroon van ambtstoekenning in het Nieuwe Testament. De Geest heeft op verschillende momenten de Kerk geleid om haar ambten aan te passen aan contextuele noden; verscheidene vormen van het gewijde ambt zijn gezegend geweest met gaven van de Geest. Het drievoudige ambt van bisschop, presbyter en diaken was tegen de derde eeuw het algemeen aanvaarde patroon geworden. Het wordt nog steeds behouden door veel kerken vandaag, hoewel het in de loop van de geschiedenis aanzienlijke veranderingen ondergaan heeft in zijn praktische uitoefening en het nog steeds verandert in de meeste kerken vandaag. Andere kerken hebben andere ambtspatronen ontwikkeld.

88. De voornaamste verantwoordelijkheid van het gewijde ambt bestaat erin het Lichaam van Christus te verzamelen en op te bouwen door het Woord van God te verkondigen en onderwijzen, door het doopsel en de eucharistie te vieren en door het leven van de gemeenschap te leiden in haar eredienst, zending en dienstbaarheid. Essentieel voor haar getuigenis zijn niet enkel haar woorden, maar de liefde van haar leden voor elkaar, de kwaliteit van haar dienst aan mensen in nood, een rechtvaardig en gedisciplineerd leven en een eerlijke uitoefening van macht en gezag.

89. In de loop van de geschiedenis heeft de Kerk verschillende middelen ontwik-

keld om haar apostoliciteit te behouden doorheen de tijd, in verschillende omstandigheden en culturele contexten: de canon van de Schrift, dogma, liturgische orde, structuren die het niveau van de lokale gemeenschappen overstijgen. Het gewijde ambt is er om op een specifieke manier de apostolische continuïteit van de Kerk als geheel te dienen. In deze context is opvolging in het ambt een middel om de apostolische continuïteit van de Kerk te dienen. Dit wordt samengevat in de wijdingshandeling wanneer de Kerk als geheel, doorheen haar gewijde bedienaren, deelneemt in de handeling om diegenen te wijden die gekozen zijn voor het ambt van Woord en sacrament.

Het gewijde ambt

Alhoewel BEM en de reacties erop, multilaterale en bilaterale dialogen, en kerkverenigingsprocessen de punten van convergentie omtrent het onderwerp van het gewijde ambt geïdentificeerd hebben, blijven er verder te onderzoeken kwesties:

(a) de situering van het ambt van de gewijde bedienaren in, met, temidden van of ten overstaan van het volk Gods,

- (b) het voorgaan in de eucharistie;
- (c) het drievoudig ambt als een middel tot en uitdrukking van eenheid;
- (d) het wijdingssacrament;
- (e) de beperking van de wijding met het oog op het ambt van woord en sacrament tot alleen mannen;
- (f) de relatie tussen de apostolische ambtsopvolging en de apostolische continuïteit van de Kerk als geheel;
- (g) de manieren waarop wijding als constitutief voor de Kerk beschouwd wordt.

F. Opzicht: persoonlijk, gemeenschappelijk, collegiaal

90. De Kerk, als het lichaam van Christus en het eschatologische volk van God, wordt door de heilige Geest opgebouwd doorheen een verscheidenheid van gaven en ambten. Deze verscheidenheid vraagt om een ambt van coördinatie zodat deze gaven de hele Kerk, haar eenheid en zending kunnen verrijken. De trouwe uitoe-

fening van het ambt van episkopé onder het evangelie is een vereiste van fundamenteel belang voor het leven en de zending van de Kerk. De verantwoordelijkheid van hen die geroepen zijn om opzicht uit te oefenen kan niet vervuld worden zonder de medewerking, steun en instemming van de hele gemeenschap. Tegelijkertijd wordt het effectieve en gelovige leven van de gemeenschap gediend door een leidinggevend ambt dat inge-

steld werd om haar zending, onderricht en gemeenschappelijk leven te leiden.

91. In de loop van de eerste eeuwen werd de gemeenschap tussen lokale gemeenten – die onderhouden werd door een reeks van informele banden zoals bezoeken, brieven en collectes – meer en meer in institutionele vormen uitgedrukt. De bedoeling was om de lokale gemeenten in gemeenschap te houden, de apostolische waarheid te beschermen en door te geven, wederzijdse steun te geven en toonaangevend te zijn in het getuigen van het evangelie. Al deze functies worden opgesomd in de term episkopé.

92. De specifieke ontwikkeling van de structuren van episkopé verschilden in verschillende regio's van de Kerk: dit was waar voor zowel de collegiale uitdrukking van episkopé in synoden als zijn persoonlijke belichaming in de individuele bisschoppen. De kristallisatie van de meeste van de bisschoppelijke functies in de handen van één individu (episkopos) kwam op sommige plaatsen later dan op andere. Wat in ieder geval duidelijk is, is dat epis-

kopé en het bisschopsambt ten dienste staan van het bewaren van de continuïteit in de apostolische waarheid en eenheid van leven.

93. In de 16de eeuw werd opzicht uitgeoefend in een verscheidenheid van manieren in de kerken die hun identiteit kregen door de continentale Reformatie. Deze reformatoren, die zochten terug te keren naar de apostoliciteit van de Kerk die volgens hen gecorrumpeerd was, stonden voor het alternatief om ofwel binnen de overgeërfde kerkstructuren te blijven ofwel trouw te blijven aan de apostoliciteit van de Kerk, en aanvaardden dus een breuk met de totale structuur van de Kerk, inclusief het ambt van universeel primaatschap. Niettemin bleven zij de nood zien aan een dienst van episkopé, dat de kerken die door de Reformatie gingen op verschillende manieren vorm gaven. Sommige oefenden episkopé uit in synodale vormen. Andere behielden of ontwikkelden ambten van persoonlijk episkopé, het teken van historische bisschoppelijke opvolging.

Episkopé, bisschoppen en apostolische opvolging

Eén van de moeilijkste kwesties die christelijke gemeenschappen verdelen betreft deze ambtsworm en zijn relatie tot de apostoliciteit van de Kerk. Om de vraag heel scherp te stellen: kerken blijven verdeeld over het feit of het historisch bisschopsambt – in de zin van bisschoppen die gewijd zijn in apostolische opvolging teruggaand tot de vroegste generaties van de Kerk – een noodzakelijke component van kerkorde is zoals

bedoeld door Christus voor zijn gemeenschap; of louter één vorm van kerkstructuur die, omdat zij zo traditioneel is, bijzonder voordelig is voor de gemeenschap van vandaag maar niet wezenlijk. Nog andere gemeenschappen zien geen speciale reden om een bisschoppelijke structuur te privilegiëren, of menen zelfs dat zij beter vermeden wordt omdat zij deze als vatbaar voor misbruik beschouwen.

Oecumenische reflectie over het meer algemene concept van een ambt van

episkopé, zoals beschreven in de voorgaande paragrafen, heeft geholpen om tot hiertoe niet-herkende parallellen tussen episcopale en niet-episcopale kerken in de manier waarop opzicht wordt uitgeoefend aan het licht te brengen. Bo-

vendien zijn beide types van kerken in staat geweest om in elkaar een graad van apostoliciteit te erkennen, ook al blijft er verschil van mening over de nood aan bisschoppen.

94. Doorheen de gemachtigde functies van het gewijde ambt, Woord, sacrament en discipline, bevordert God niet alleen de aankondiging van zijn Koninkrijk maar onthult Hij ook zijn vervulling. Dit ligt ten grondslag aan dat aspect van het ambt dat gekend is als episkopé, dat zowel opzicht als visitatie betekent. Zoals elk ander aspect van het ambt behoort episkopé zowel tot de hele kerk als dat het als een bijzondere opdracht aan specifieke personen toevertrouwd wordt. Daarom wordt vaak beklemtoond dat, op ieder niveau van het kerkelijk leven, het ambt op een persoonlijke, gemeenschappelijke en collegiale wijze uitgeoefend moet worden. Men dient eraan te denken dat 'persoonlijk', 'gemeenschappelijk' en 'collegiaal' niet enkel verwijzen naar bepaalde structuren en processen, maar ook de informele banden van koinonia, het wederzijdse toebehoren en de wederzijdse verantwoordelijkheid binnen het voortgaande gemeenschappelijke leven van de Kerk beschrijven.

(I) PERSOONLIJK

95. Doorheen de onderscheiding van de gemeenschap en onder de leiding van de heilige Geest roept God personen uit voor de uitoefening van het ambt van episkopé. Episkopé mag niet begrepen worden als een functie van enkel die bedienaren die in veel kerken als bisschoppen aangeduid zijn. Opszicht moet altijd uitgeoefend worden binnen en in relatie tot de

hele Kerk. De Geest die degenen bekrachtigt aan wie het opzicht toevertrouwd is, is dezelfde Geest die het leven van alle gelovigen bezielt. Op grond daarvan zijn zij die opzicht uitoefenen onscheidbaar met alle gelovigen verbonden. Zij die opzicht uitoefenen hebben een speciale plicht om te zorgen voor, en de gemeenschap te herinneren aan de eenheid, heiligheid, katholiciteit en apostoliciteit van de Kerk. Door roeping te onderscheiden en anderen te wijden om in het ambt van Woord en sacrament te delen zorgen zij voor de continuïteit van het leven van de Kerk. Een belangrijke dimensie van hun opzicht is te zorgen voor de eenheid van de gemeenschap, een eenheid die niet alleen de wederkerige liefde van de leden inhoudt, maar ook hun gemeenschappelijke belijdenis van het apostolisch geloof, hun voedsel door het Woord en hun leven van gezamenlijke dienst in de wereld.

(II) GEMEENSCHAPPELIJK

96. Eén van de functies van episkopé is te zorgen voor de deelname van de hele gemeenschap in de zorg voor haar gemeenschappelijk leven en de onderscheiding van de geest van de gelovigen. Het gemeenschappelijk leven van de Kerk is gegrond in het sacrament van het doopsel. Alle gedoopten delen een verantwoordelijkheid voor het apostolische geloof en getuigenis van de hele Kerk. De gemeenschappelijke dimensie van het kerkelijke leven verwijst naar de betrokkenheid van

het hele lichaam van de gelovigen bij gezamenlijk overleg, soms door vertegenwoordiging en constitutionele structuren, over het welzijn van de Kerk en hun gemeenschappelijke betrokkenheid bij de dienst van Gods zending in de wereld. Gemeenschappelijk leven ondersteunt alle gedoopten in een netwerk van erbij horen, wederzijdse verantwoordelijkheid en steun. Het impliceert eenheid in verscheidenheid en wordt uitgedrukt in één hart en één geest (vgl. Fil 2,1-2). Het is de wijze waarop christenen in eenheid samengehouden worden en samen op weg gaan als de ene Kerk, en de ene Kerk manifesteert zich in het leven van elke lokale kerk.

(III) COLLEGIAAL

97. De Kerk in staat stellen om in overeenstemming te leven met de zending van Christus is een continu proces dat de hele gemeenschap omvat, maar daarbinnen heeft de verzameling van degenen met opzicht een speciale rol. Collegialiteit verwijst naar de gezamenlijke, representatieve uitoefening op de terreinen van leiderschap, consultatie, onderscheiding en besluitvorming. Collegialiteit brengt de persoonlijke en relationele natuur van leiderschap en gezag met zich mee. Collegialiteit is aan het werk daar waar degenen aan wie het opzicht toevertrouwd is bijeenkomen, onderscheiden, spreken en eensgezind handelen in naam van de hele Kerk. Dit impliceert de Kerk leiden door middel van de wijsheid verkregen uit gezamenlijk gebed, studie en reflectie, putten uit Schrift, traditie en rede – de wijsheid en ervaring van alle kerkgemeenschappen doorheen de tijden. Collegialiteit ondersteunen betekent voorkomen dat het debat vroegtijdig gesloten wordt, verzekeren dat verschillende stem-

men gehoord worden, luisteren naar de mening van experts en putten uit geschikte wetenschappelijke bronnen. Collegiaal opzicht zou de Kerk moeten helpen om in gemeenschap te leven terwijl de geest van Christus onderscheiden wordt. Het maakt plaats voor hen met verschillende opinies, die de eenheid bewaken en prediken, zelfs oproepen tot terughoudendheid terwijl zij spiritueel en moreel leiderschap geven. Collegiaal spreken kan betekenen de legitieme verscheidenheid die bestaat in het leven van de Kerk naar de gemeenschap terugspiegelen.

98. Omwille van de scheiding van de kerken is er relatief weinig collegiale uitoefening van opzicht of getuigenis in de maatschappij geweest vanwege de bedienaren van onze verdeelde gemeenschappen. De oecumenische beweging kan dienen als een stimulus en uitnodiging aan de kerkleiders om de mogelijkheid te verkennen om op passende manieren samen te werken namens hun eigen gemeenschappen en als uitdrukking van hun zorg voor alle kerken (vgl. 2Kor 11,28), en in gezamenlijk getuigenis voor de maatschappij.

G. Conciliariteit en primaatschap

99. Ambt en opzicht, zoals behandeld in de vorige twee secties, worden lokaal en regionaal uitgeoefend. Bovendien heeft oecumenische dialoog er de kerken toe gebracht om zich af te vragen of en, indien zo, hoe zij kunnen functioneren in de kerk als een gemeenschap die over de hele wereld verspreid is. Conciliariteit en primaatschap betreffen de ambtsuitoefening op ieder niveau dat deze ruimere context insluit. Conciliariteit is een wezenlijk kenmerk van het leven van de

Kerk, gegrondvest in het gemeenschappelijk doopsel van haar leden (vgl. 1Pe 2,9-10; Ef 4,11-16). Onder de leiding van de heilige Geest is de hele Kerk, hetzij verspreid of bijeengebracht, conciliair. Conciliariteit is dus karakteristiek voor alle niveaus van het kerkelijk leven. Zij is reeds aanwezig in de relaties die bestaan tussen de leden van de kleinste lokale gemeenschappen, volgens Gal 3,28, “bent u allen één in Christus Jezus”, en dit sluit scheidingen, overheersing, onderwerping en alle negatieve vormen van discriminatie uit. In de lokale eucharistische gemeenschap is conciliariteit de diepe eenheid in liefde en waarheid tussen de leden onderling en met hun voorganger. Deze conciliaire dimensie wordt ook uitgedrukt in ruimere instanties van christelijke gemeenschap, sommige meer regionaal en sommige trachten zelfs om de deelname van de hele christelijke gemeenschap erbij te betrekken. De onderlinge verbondenheid van het leven van de Kerk wordt uitgedrukt tussen christelijke gemeenschappen op verschillende geografische niveaus, het “allen op iedere plaats” verbonden met het “allen op alle plaatsen”.

100. In cruciale situaties kwamen en komen synoden samen om de apostolische waarheid te onderscheiden tegenover specifieke bedreigingen en gevaren voor het kerkelijke leven. Daarbij vertrouwen zij op de leiding van de heilige Geest die Jezus beloofde te zenden na zijn terugkeer naar de Vader (vgl. Joh 16,7.12-14; Hnd 15,28). Wanneer synoden de leiders van de christelijke wereldgemeenschap bij elkaar brachten, werden zij ‘oecumenisch’ genoemd, onder voorwaarde dat hun besluiten door de hele Kerk gerecipieerd werden. Hun receptie door de hele Kerk is een erkenning van de belangrijke dienst die zij bewezen hebben bij het

koesteren en bewaren van de universele gemeenschap.

101. Waar ook mensen, gemeenschappen of kerken samen komen om te overleggen en belangrijke beslissingen te nemen, is het nodig dat iemand de bijeenkomst samenroept en voorziet terwille van de goede orde en om het proces van bevordering, onderscheiding en articulatie van de consensus vooruit te helpen. Zij die voorzitten staan steeds ten dienste van hen temidden van wie zij het voorzitterschap uitoefenen voor de opbouw van de Kerk van God, in liefde en waarheid. Het is de plicht van de voorzitter om de integriteit van de lokale kerken te respecteren, stem te geven aan de stemlozen en de eenheid in verscheidenheid te handhaven.

102. Het woord primaatschap werd gebruikt door de vroege oecumenische concilies om te verwijzen naar de oude praktijk waarbij de bisschoppen van Alexandrië, Rome en Antiochië, en later Jeruzalem en Constantinopel een persoonlijk ambt van opzicht uitoefenden over een veel ruimer gebied dan dat van hun individuele kerkprovincies. Dit suggereert dat primaatschap de persoonlijke uitoefening van het ambt van opzicht betreft, maar ook, aangezien deze uitoefening bevestigd werd door de concilies, dat dergelijk opzicht niet tegengesteld is aan conciliariteit, dat meer de gemeenschappelijke en collegiale dienst aan de eenheid uitdrukt. Historisch gezien hebben er vormen van primaatschap op verschillende niveaus bestaan, sommige ruimer, zoals deze van de patriarchaten, en sommige meer beperkt. Volgens canon 34 van de Apostolische Canons nam de eerste onder de bisschoppen alleen een beslissing in akkoord met de andere bisschoppen en de laatstgenoemden namen

geen belangrijke beslissing zonder de instemming van de eerste.

103. Zelfs in de vroege eeuwen werd een primaatschap in dienst van de zending en eenheid gecompliceerd door vragen van jurisdictie en zelf concurrentie tussen patriarchaten. De zaken raakten meer gepopulariseerd naarmate het pausschap zich ontwikkelde en er verdere aanspraken werden gemaakt op de directe, onmiddellijke en universele jurisdictie van de bisschop van Rome over de hele Kerk. In recente jaren echter hebben zowel oecumenische toenadering als globalisatie een nieuw klimaat gecreëerd waarin een universeel primaatschap gezien kan worden als een gave, eerder dan als een bedreiging voor andere kerken en de onderscheidende kenmerken van hun getuigenis.

104. Deels omwille van de reeds geboekte vooruitgang in bilaterale en multilaterale dialogen heeft de Vijfde Wereldconferen-

tie over Geloof en Kerke de vraag geopperd van “een universeel ambt van christelijke eenheid”. In zijn encycliek *Ut unum sint*²⁰ citeerde paus Johannes Paulus II deze tekst en nodigde hij de kerkleiders en hun theologen uit om “een geduldige en broederlijke dialoog aan te gaan” over dit ambt. Dit heeft geleid tot een aanzienlijk opener debat. In de daaropvolgende discussie blijkt er, ondanks blijvende terreinen van meningsverschil, een toenemende openheid te zijn om over een universeel ambt ter ondersteuning van de zending en eenheid van de kerk te discussiëren en blijkt er overeenkomst dat een dergelijk persoonlijk ambt op gemeenschappelijke en collegiale wijze uitgeoefend zou moeten worden. Gezien de oecumenische gevoeligheid van deze kwestie is het belangrijk om een onderscheid te maken tussen de essentie van het primaatschap en alle particuliere manieren waarop het uitgeoefend werd of momenteel uitgeoefend wordt.²¹

20. Johannes Paulus II, *Ut unum sint: Encycliek van zijne heiligheid paus Joannes Paulus II, apostolische brief aan het episcopaat, de geestelijkheid en de lekenengelovigen over de verplichting tot oecumene*, Brussel, Licap, 1995 (in Nederland uitgegeven in: *Kerkelijke documentatie 23/6-7*, oktober 1995).

21. Ieder “universeel ambt van christelijke eenheid” dient op een gemeenschappelijke en collegiale wijze uitgeoefend te worden, overeenkomstig het perspectief van *Geloof en Kerke* aangaande het ambt zoals verwoord in de sectie ‘Ambt’ in *Doop, eucharistie en ambt: verklaringen van de Commissie voor Geloof en Kerke van de Wereldraad van Kerken*, Lima, Peru, januari 1982, §26.

Conciliariteit en universeel primaatschap

Er dient nog veel werk verricht te worden om te komen tot een preliminaire convergentie over dit onderwerp. Momenteel zijn christenen het niet eens dat een universeel ambt van conciliariteit of primaatschap voor de eenheid en zending van de kerk noodzakelijk of aanvaardbaar is. Het gebrek aan overeenkomst situeert zich niet eenvoudigweg tussen bepaalde kerkfamilies maar bestaat binnen sommige kerken. De weg voorwaarts houdt in om te komen tot

een consensus zowel binnen iedere kerk als tussen de kerken.

Er is een belangrijke oecumenische discussie geweest over nieuwtestamenteisch bewijsmateriaal omtrent een ambt ten dienste van de bredere eenheid van de Kerk, zoals dat van Petrus of van Paulus. Niettemin blijven er meningsverschillen over de betekenis van hun ambten en wat deze kunnen impliceren voor Gods bedoeling met een bepaalde vorm van een universeel ambt ten dienste van de eenheid en zending van de Kerk.

H. Gezag

105. Jezus' dienstwerk werd gekarakteriseerd door gezag en genezing en situeerde zichzelf ten dienste van mensen. Dit gezag was zelfontledigend met "de macht om" zijn leven "te geven" (Joh 10,17-18). De rechtvaardiging van dit gezag is eschatologisch (vgl. 1Kor 15,28).

106. Gezag is relationeel en interdependent. Het ecclesiologisch thema van de receptie legt de nadruk op de relatie tussen gezag en gemeenschap (vgl. Joh 1,1-12). Christus' eigen uitoefening van gezag wordt duidelijk in het wassen van de voeten van zijn leerlingen (vgl. Joh 13,1-17). Mt 28,18-20 getuigt dat Jezus aan zijn leerlingen de opdracht gaf om in de hele wereld te onderrichten en om hun zending te verbinden met de viering van de christelijke initiatie in het doopsel alsook met het geloof in de Heilige Drievuldigheid. In de openingsscène van Handelingen stelt Jezus dat de kracht van de heilige Geest over de leerlingen zal komen en hen het gezag zal geven om te getuigen tot aan de uiteinden van de aarde (Hnd 1,7-8): "Niemand kan ooit zeggen 'Jezus is de Heer', behalve door toedoen van de heilige Geest" (1Kor 12,3).

107. Alle gezag in de Kerk komt van God en wordt gekenmerkt door Gods heiligheid. Dit gezag is krachtadig wanneer heiligheid afstraalt van het leven van christenen en de geordende christengemeenschap, trouw aan de goddelijke leer. Alle bronnen van gezag die in verschillende graden door de kerken erkend worden, zoals Schrift, traditie, eredienst, synoden weerspiegelen ook de heiligheid van de Drie-ene God.

108. Eén voorbeeld van het gemeenschapsaspect van gezag in de Kerk is de wijdingsdaad. In de wijding zijn zowel de handeling van het wijden van de bedienaar als de instemming van de gelovigen noodzakelijke elementen.

IV. In en voor de wereld

109. De reden voor Jezus' zending wordt beknopt uitgedrukt in de woorden: "God had de wereld zo lief dat hij zijn enige Zoon heeft gegeven" (Joh 3,16). De allereerste houding van God ten opzichte van de wereld is dus liefde voor iedere vrouw, man en kind die ooit in de menselijke geschiedenis geboren zijn.²² Het Rijk Gods, dat Jezus predikte in parabels en inluide door zijn machtige daden, in het bijzonder door het Paasmysterie van zijn dood en verrijzenis, is de uiteindelijke bestemming van het hele universum. Eén van de overtuigingen die onze reflecties in deze tekst leidt, is dat de Kerk door God bedoeld was, niet terwille van haarzelf, maar als een instrument, in Gods handen, voor de transformatie van de wereld. Dienstbaarheid (diakonia) behoort dus tot het eigenste wezen van de Kerk.²³

110. Een van de grootste diensten die christenen de wereld aanbieden is de verkondiging van het evangelie aan ieder schepsel (vgl. Mc 16,15). Evangelisatie is dus de eerste taak van de kerk in gehoorzaamheid aan het gebod van Jezus (Mt 28,18-20). Er bestaat geen contradictie tussen evangelisatie en respect voor de waarden die aanwezig zijn in andere godsdiensten.

111. De Kerk is de gemeenschap van door God geroepen mensen die door de heilige Geest met Jezus Christus verenigd zijn en

22. Zie het studiedocument van studie van *Geloof en Kerkerde* over theologische antropologie: *Ecumenical Perspectives on Theological Anthropology*, Genève, wcc, 2005, Sectie II.

23. Zie: *Faith and Order Paper 151* (herziene tweede druk), passim.

gezonden als leerlingen om te getuigen van Gods verzoening, heelmaking en transformatie van de schepping. Leerling-zijn is gebaseerd op het leven en onder-richt van Jezus van Nazaret zoals betuigd in de Schrift. Christenen zijn geroepen om gehoor te geven aan het levende Woord van God door God te gehoorza- men, “meer dan de mensen” (Hnd 5,29), door berouw te hebben over hun zondige daden, door anderen te vergeven en door een leven van opoffering en dienstbaar- heid te leiden. De bron van hun passie voor de transformatie van de wereld ligt in hun gemeenschap met God in Jezus Christus. Zij geloven dat God, die absolu- te liefde, barmhartigheid en rechtvaardig- heid is, door de heilige Geest doorheen hen werkt.

112. In de wereld die “God zo lief had” (Joh 3,16) ontmoeten christenen niet al- leen situaties van harmonie en voor- spoed, van vooruitgang en hoop, maar ook problemen en tragedies – soms van een bijna onbeschrijfelijke grootte – die van hen een antwoord vragen als leerlin- gen van Degene die de blinden, lammen en melaatsen genas, die de armen en de verworpenen verwelkomde en die de autoriteiten uitdaagde die weinig aan- dacht hadden voor de menselijke waar- digheid of de wil van God. Precies omwil- le van hun geloof mogen christelijke gemeenschappen niet werkloos toezien tegenover grote ellende die de menselijke gezondheid aantast, zoals hongersnood, hongerdood, natuurrampen en de HIV/ AIDS-pandemie. Geloof zet hen aan om te werken aan een meer rechtvaardige so- ciale orde waarin de voor allen bestemde goederen van deze aarde rechtvaardiger verdeeld, het lijden van de armen verlicht en absolute armoede op een dag geëlimi- neerd worden. Als volgelingen van Die-

gene die zij met Kerstmis telkens vieren als de ‘Prins van Vrede’ moeten christe- nen vrede voorstaan, in het bijzonder door te trachten om de oorzaken van oor- log te overwinnen (de voornaamste daar- van zijn: economische onrechtvaardig- heid, etnische en religieuze haat, na- tionalisme en het gebruik van geweld om geschillen en onderdrukking op te los- sen). Jezus zei dat hij gekomen is opdat mensen leven in overvloed zouden heb- ben (vgl. Joh 10,10); zijn volgelingen moeten het menselijk leven en de mense- lijke waardigheid verdedigen. Iedere con- text zal zijn eigen aanwijzingen verschaf- fen om te onderscheiden welke de passende christelijke handelwijze is in een gegeven omstandigheid. Zelf nu kun- nen verdeelde christelijke gemeenschap- pen deze onderscheiding samen doorvoe- ren, en hebben dat soms ook gedaan, en hebben ze samen gehandeld om verlich- ting te brengen aan lijdende mensen en om een maatschappij te helpen creëren die meer in overeenstemming is met hun waardigheid en met de wil van hun lief- hebbende Vader in de hemel.

113. De christelijke gemeenschap leeft altijd binnen de sfeer van goddelijke ver- giffenis en genade. Deze genade brengt het morele leven van gelovigen voort en vormt het. Navolging vraagt moreel en- gagement. Leden van de Kerk vertrouwen op Gods vergeving en vernieuwende ge- nade op alle momenten van hun leven, zowel in trouw als ontrouw, hetzij in deugd hetzij in zonde. De Kerk steunt niet op morele prestatie, maar op rechtvaardig- ging door de genade doorheen geloof. Het is niet van weinig belang voor de eenheid van de Kerk dat de twee gemeenschappen wier scheiding het begin van de Reforma- tie markeerde tijdens de laatste jaren een consensus hebben bereikt over de centra-

le aspecten van de leer van de rechtvaardiging door het geloof, de belangrijkste leer die aan de orde was op het moment van hun scheiding.²⁴ Het is op basis van geloof en genade dat moreel engagement en gemeenschappelijke actie mogelijk zijn en zelfs intrinsiek aan het leven en wezen van de Kerk genoemd kunnen worden.

114. De ethiek van christenen als leerlingen heeft zowel betrekking op de Kerk als op de wereld.²⁵ Zij is geworteld in God, de Schepper en Openbaarder, en krijgt vorm wanneer de gemeenschap Gods wil zoekt te begrijpen in de verschillende omstandigheden van tijd en plaats. De Kerk staat niet geïsoleerd van de morele worstelingen van de mensheid als geheel. Christenen kunnen én zouden moeten samenwerken met de aanhangers van andere godsdiensten alsook met alle personen van goede wil, om zo niet alleen die persoonlijke morele keuzes te promoten die zij als essentieel beschouwen voor de authentieke realisatie van de menselijke persoon, maar ook de sociale goederen van rechtvaardigheid, vrede en de bescherming van het milieu. Christelijke navolging vraagt dus van de gelovigen dat zij ernstig aandacht schenken aan de complexe ethische vragen die hun persoonlijke leven en het publieke domein van het sociaal beleid raken, en om hun reflecties in daden te vertalen. Een Kerk die onzichtbaar zou willen zijn, zou niet langer een kerk van leerlingen zijn.

115. Christenen moeten niet alleen trachten om de waarden van het Rijk Gods te bevorderen door samen te werken met aanhangers van andere godsdiensten en zelfs met diegenen die geen godsdienst aanhangen, maar het is ook hun plicht om te getuigen van het Rijk Gods in de domeinen van politiek en economie. Meer

bepaald is de relatie tussen Kerk en staat, ondanks gevaren en vervormingen, door de eeuwen heen een arena geweest van christelijke voorspraak voor de omvorming van de maatschappij langs de lijnen die Jezus in het evangelie geschetst heeft. Veel historische, culturele en demografische factoren conditioneren de relatie tussen Kerk en staat, of tussen Kerk en maatschappij.²⁶ Eén uitdrukking van de diversiteit en katholiciteit van de Kerk is de verscheidenheid van modellen die deze relaties tot maatschappelijke structuren kunnen aannemen. In ieder geval, de expliciete oproep van Jezus dat zijn leerlingen “zout van de aarde” en “licht in de wereld” zijn (vgl. Mt 5,13-16), en dat zij het Rijk Gods prediken (waarvan de rol in de maatschappij te vergelijken is met deze van gist die het hele deeg doet rijzen (vgl. Mt 13,33)), nodigt christenen uit om samen te werken met politieke en economische autoriteiten om zo de waarden van Gods Rijk te promoten, en om zich te verzetten tegen daarmee strijdige beleidslijnen en initiatieven. Op deze manier kunnen christenen in de traditie van de profeten staan die Gods oordeel over alle onrechtvaardigheid afkondigden.

116. Er zijn gelegenheden waarbij ethische kwesties de integriteit van de christelijke gemeenschap zelf uitdagen en het noodzakelijk maken om een gezamenlijke houding in te nemen om haar authenticiteit en geloofwaardigheid te bewaren. Koinonia in relatie tot ethiek en moraal betekent dat het in de Kerk is, samen met de geloofsbelijdenis en de viering van de sacramenten (en als een onscheidbaar deel van deze), dat de evangelische traditie constant onderzocht wordt op morele inspiratie en inzicht. Situaties waar christenen of kerken het niet eens zijn over een ethische positie vragen dat de dialoog

24. Zie *Joint Declaration on the Doctrine of Justification*, Grand Rapids-Cambridge, Eerdmans, 2000. Online: <http://archive.elca.org/ecumenical/ecumenical-dialogue/roman-catholic/jddj/declaration.html>.

25. Zie de tekst in wording van de studie van *Geloof en Kerke* over de doop: *One Baptism: Towards Mutual Recognition* (FO/2005:06), SS 58.77.

26. Zie de ontwerp tekst van de studie van *Geloof en Kerke* over etnische identiteit, nationale identiteit en de zoektocht naar de eenheid van de Kerk: *Participation in God's Mission of Reconciliation: An Invitation to the Churches* (FO/2005:11) Sectie IV, A.

voortgezet wordt in een inspanning om te ontdekken of dergelijke verschilpunten uiteindelijk overwonnen kunnen worden – en, indien niet, of zij werkelijk kerk-scheidend zijn.

117. Christenen en hun gemeenschappen zijn verantwoordelijk verschuldigd aan elkaar wat betreft hun ethische reflecties en beslissingen. Deze onderlinge verbondenheid wordt duidelijk in hun verplichting tot het wederzijdse partnerschap van geven en ontvangen (vgl. Fil 4,15). Wanneer kerken zich begeven in wederzijdse bevraging en bevestiging, geven zij uitdrukking aan wat zij delen in Christus. Christenen zetten zich samen in voor dienstbaarheid aan de wereld, waarbij zij God verheerlijken en prijzen en die volle koinonia zoeken waar het leven dat God voor alle volkeren en de hele schepping wil zijn vervulling zal vinden.

118. “God heeft zijn Zoon niet naar de wereld gestuurd om een oordeel over haar te vellen, maar om de wereld door hem te redden” (Joh 3,17). Het Nieuwe Testament eindigt met het visioen van een nieuwe hemel en een nieuwe aarde, getransformeerd door de genade van God (vgl. Apk 21,1-22,5). Deze nieuwe wereld wordt beloofd voor het einde van de geschiedenis, maar zelfs nu roept de Kerk, op een pelgrimage van geloof en hoop doorheen de tijd, in aanbidding uit: “Kom, Heer Jezus” (Apk 22,20). Christus heeft de Kerk lief zoals de bruidegom zijn bruid liefheeft (vgl. Ef 5,25) en, tot aan de bruiloft van het lam in het Rijk der hemelen (vgl. Apk 19,7), deelt Hij met haar zijn zending om licht en genezing aan mensen te brengen totdat hij zal wederkomen in heerlijkheid.

Besluit

119. Tijdens de laatste jaren heeft de oecumenische beweging vele consensus-teksten voortgebracht over het geloof en de orde van de Kerk. Eén van de best gekende daarvan is *Doop, Eucharistie en Ambt*. Zulke convergerende verstandhoudingen hebben sommige kerken uitgedaagd om in hun leven de implicaties van hun gemeenschappelijke affirmaties te aanvaarden. Betekenisvolle voorstellen voor stappen in de richting van grotere uitdrukking van zichtbare eenheid werden opgesteld, of zijn in afwachting van een beslissing, door de kerken in nage-nog ieder deel van de wereld. Dit oecumenisch feit verdient bevestiging.

120. Vooruitgang werd concreet getoond in de manieren waarop kerken, volgens verschillende criteria en verschillende graden, zich geëngageerd hebben in receptieprocessen en dus vooruitgegaan zijn in de richting van wederzijdse erkenning – of tenminste in de richting van de erkenning van christelijk geloof en leven buiten hun vooraf opgestelde grenzen, zoals zij deze formeel begrijpen. Sommige hebben een fase van wederzijdse erkenning bereikt.

121. Echter, deze convergentie werd niet overal gerecipeerd. Er is een aanzienlijke terugval op sommige vlakken, die wordt uitgedrukt in een re-confessionalisme of een anti-oecumenische geest. Er zijn ook voorbeelden van niet-receptie die ofwel het resultaat zijn van diepgewortelde theologische overtuigingen ofwel van de tekortkomingen van het oecumenisch werk zelf. Alle kerken worden opgeroepen om de taak op te nemen om samen een gemeenschappelijk verstaan van christelijke identiteit te articuleren: de dynamiek

en het pelgrimskarakter van het volk Gods, dat constant geroepen is tot berouw en vernieuwing.

122. Uiteindelijk zal de receptie van de resultaten van theologische convergentie ons leiden tot waartoe de Verklaring van Canberra opriep: “Het doel van de zoektocht naar volle gemeenschap wordt gerealiseerd wanneer alle kerken in staat zijn om in elkaar de ene, heilige, katholieke en apostolische kerk in haar volheid te erkennen” en dit uit te drukken in een verzoend gemeenschappelijk leven.

123. Voortbouwend op de convergentie van vroeger werk is dit document een poging om uit te drukken wat de kerken nu samen zouden kunnen claimen over het wezen en de zending van de Kerk; en, binnen dat perspectief, om de blijvende gebieden van moeilijkheid en onenigheid te bepalen. Indien de kerken in staat zouden zijn om het samen eens te zijn over een convergentieverklaring over de Kerk, zou dit het proces van wederzijdse erkenning op de weg naar verzoening en zichtbare eenheid aanzienlijk bevorderen.

Vertaling: Krista Carreel